

Opleidingsinstelling GGZ-VS
Uitreiking getuigschriften
Leergang 2016
GGZ Verpleegkundig Specialist (MSc)
inclusief Advanced Nursing Practice (ANP)

Woensdag 3 april 2019
De Rode Hoed
Amsterdam

Opleidingsinstelling GGZ-VS
UITREIKING GETUIGSCHRIFTEN
Leergang 2016

GGZ Verpleegkundig Specialist (MSc)
inclusief Advanced Nursing Practice (ANP)

Woensdag 3 april 2019
De Rode Hoed
Amsterdam

Leergang 2016

Mw. M. Lintsen 5	Mw. J.E. Bos 33
Mw. H.J. de Velde Harsenhorst 7	Mw. L.B.S. Caris 34
Mw. A.W. Hendriks 8	Mw. M.L.L. van Hegelsom 35
Mw. L.W.M. Reimert 9	Dhr. M. Gravesteijn 36
Dhr. L.A. Berkenbosch 10	Mw. E.C. Bakker 37
Mw. J.W. Verboom 11	Dhr. K. Smeding 38
Mw. I.J.M. Wesseldijk 12	Mw. M.P.C. Hoedelmans 39
Mw. J.G. Vervoort 13	Mw. Y.R. van Baalen 40
Mw. I.A.M. de Jong 14	Dhr. J.H. Hermsen 41
Mw. M.E. Uijl-Baas 15	Mw. M.A. Snijder 42
Dhr. R. van Dieren 16	Mw. D. de Jong 43
Mw. R.F. Smits 17	Mw. K. van Holten 44
Mw. N. Brands 18	Dhr. H.J.L. Akerboom 45
Mw. N.H. Hack 19	Mw. M.J. Brok 46
Mw. P.E. van de Beld 20	Mw. R. Bakker 47
Mw. E. van der Warf 21	Mw. K.R. Hendriks 48
Mw. N. Bergsma 22	Mw. A.J. de Groot 49
Dhr. E.C.M. Roefs 23	Mw. E.J.M. Haarman 50
Mw. N.A. van Gerwen 24	Mw. A. Hekman 51
Mw. T. Zijlstra-Hof 25	Mw. L.M. Lankreijer 52
Mw. L. Veerman 26	Dhr. P.P. van Keulen 53
Mw. L. Manden 27	Mw. M. Heikens 54
Mw. E. Haakma-Velstra 28	Mw. E. van den Brink 55
Mw. T.M.J.W. Pronk 29	Mw. L.Y.L. Egberink 56
Dhr. R. Haakman 30	Dhr. A.J. van der Molen 57
Mw. W. de Graaf 31	Mw. A.E.M. van Walsem 58
Mw. J.A.S. Brinkman 32	Mw. W. Langedijk 59

Altrecht, i.s.m. Fivoor (regio Utrecht), Indigo en Jellinek

Mw. M. Lintsen

Onderzoeksartikel

Wat zijn belangrijke factoren bij de tevredenheid met seksualiteit bij cliënten met een ernstige psychiatrische aandoening?

Een kwantitatief cross-sectioneel vergelijkend onderzoek naar factoren die samenhangen met de tevredenheid met seksualiteit bij cliënten met een ernstige psychiatrische aandoening in zorg bij Altrecht

Achtergrond: Seksualiteit is een belangrijk onderdeel van het leven. Recente studies wijzen uit dat tevredenheid over de kwaliteit van leven op het gebied van seksualiteit in belangrijke mate bijdraagt aan de kwaliteit van leven in het algemeen van mensen met een psychiatrische aandoening. Studies naar seksualiteit focussen bijna uitsluitend op het seksueel disfunctioneren en bijwerkingen van psychofarmaca. Er is weinig onderzoek naar de factoren samenhangen met de tevredenheid over seksualiteit. *Doel:* Het doel van dit onderzoek is om sociale, klinische en hulpverlener afhankelijke factoren te identificeren die samenhangen met de tevredenheid met seksualiteit. *Methode:* Het onderzoek heeft een kwantitatief, cross-sectioneel vergelijkend design. Cliënten met een ernstige psychiatrische aandoening in zorg en hun hulpverleners worden jaarlijks uitgenodigd mee te doen aan onderzoek naar behandelresultaten op basis van vragenlijsten. Hiervoor worden de MANSA, CANSAS en HoNOS gebruikt. De uitkomsten van deze vragenlijsten zijn gebruikt om factoren te identificeren die samenhangen met de tevredenheid met seksualiteit. De statistische analyse is gedaan met Chi-Kwadraat of ongepaarde T-toetsen afhankelijk van de variabelen aangevuld met logistische en multiple regressie. Er wordt gebruik gemaakt van SPSS 22 voor de statistische analyse. *Resultaten:* Uit het onderzoek komt naar voren dat de factoren sekse, het hebben van een partner, woonsituatie, ervaren gezondheid, de bekendheid van de zorgvraag bij de hulpverlener, de tevredenheid met het leven in het algemeen en tevredenheid met de zorg bij Altrecht samen hangen met tevredenheid van cliënten met hun kwaliteit van leven op het gebied van seksualiteit. *Conclusie:* Resultaten bieden aanwijzingen dat er meerdere demografische, sociale en klinische factoren samenhangen met de tevredenheid met seksualiteit. Vervolgonderzoek wordt aanbevolen om deze samenhang verder te definiëren. *Affiliaties:* FACT en ABC vroege psychose, Altrecht, Lange Nieuwstraat 119, 3512 PG Utrecht, Nederland

Meesterproef VS ggz

Zelfstigma als belemmering voor herstel

Deze gevalbeschrijving beschrijft de casus van een cliënte die al lange tijd in zorg is geweest in de specialistische geestelijke gezondheidszorg (SGGZ). De behandelingshebben zich in het verleden gericht op klinisch herstel dan wel het verminderen van de symptomen. Het maatschappelijk en persoonlijk herstel heeft daarbij minder aandacht gehad. De cliënte heeft vooral een hulpvraag over schaamte en klachten in het sociaal functioneren. Met verpleegkundige diagnostiek zijn haar klachten en de etiologische factoren in kaart gebracht. Zelfbeeld en zelfstigma zijn geclassificeerd als etiologische factor. Op basis van de theorie die stelt dat zelfbeeld samenhangt met zelfstigma is, behandeling gestart met de Competitive Memory Training (COMET) voor het verbeteren van het zelfbeeld. De cliënte is voortijdig gestopt met de COMET waardoor de behandelresultaten onvolledig zijn. Het

effect van de COMET is niet significant op de meetinstrumenten die zijn gebruikt voor het zelfstigma, wel is er klinisch effect op een aantal met de gestelde doelen. Aanbevolen wordt zelfstigma te onderzoeken bij cliënten die al lange tijd in zorg zijn en waarbij het herstel stagneert om het maatschappelijk en persoonlijk herstel te bevorderen.

Dimence Groep

Mw. H.J. de Velde Harsenhorst

Onderzoeksartikel

Wat is de manie(r)?

Een Delphi-onderzoek onder patiënten, naastbetrokkenen en professionals naar de gewenste verpleegkundige zorg aan patiënten, die met een acute manie opgenomen zijn op een gesloten opnameafdeling

Achtergrond: Literatuur over verpleegkundige interventies bij patiënten met een acute manie is beperkt. Richtlijnen voor behandeling van patiënten met een bipolaire stoornis bevatten nauwelijks evidence-based informatie over de verpleegkundige zorg aan deze patiënten tijdens opname. De huidige praktijk is voornamelijk gebaseerd op praktijkervaringen. *Doel:* Het bereiken van consensus onder patiënten, naastbetrokkenen en professionals over de gewenste verpleegkundige zorg aan patiënten, die met een acute manie opgenomen zijn op een gesloten opnameafdeling. *Method:* Een Delphi-onderzoek. Op basis van de resultaten van drie kwalitatieve onderzoeken en literatuuronderzoek werden 89 stellingen gegenereerd over de verpleegkundige zorg aan opgenomen patiënten met een acute manie. Een panel van deskundigen heeft de stellingen beoordeeld. Per stelling werd feedback verzameld om stellingen te herformuleren die onvoldoende consensus bereikten. *Resultaten:* Na Delphi-ronde 1 werd over 71 stellingen consensus bereikt, 18 stellingen werden geherformuleerd.

Na Delphi-ronde 2 werd overeenstemming bereikt over 13 stellingen, 5 werden geherformuleerd.

In Delphi-ronde 3 werd consensus bereikt over alle 5 stellingen. *Conclusie:* Consensus is bereikt over de gewenste verpleegkundige zorg aan patiënten, die met een acute manie opgenomen zijn op een gesloten opnameafdeling. De resultaten zijn van grote waarde voor het verbeteren van de kwaliteit van verpleegkundige zorg.

Meesterproef VS ggz

Geef niet op!

Een zoektocht naar herstel

In deze gevalbeschrijving wordt de F-ACT-behandeling beschreven van een patiënte met een ernstige psychische aandoening (EPA), die gedemoraliseerd is geraakt, en specifiek de rol van de verpleegkundig specialist GGZ in deze behandeling. F-ACT-teams bieden EPA-patiënten specialistische behandeling en ondersteuning, voornamelijk thuis en in de buurt. De kracht van F-ACT is de combinatie van medisch-psychiatrische zorg en herstelondersteuning, wat inhoudt dat naast behandeling conform verschillende richtlijnen de nadruk ligt op herstel. Wanneer verschillende behandelingen niet het gewenste effect hebben en onvoldoende herstel wordt bereikt, kan er bij patiënt, naastbetrokkenen en behandelaren demoralisatie ontstaan. Dit uit zich in hopeloosheid en machteloosheid. Van belang is dat de behandelaar niet opgeeft, de behandelgeschiedenis evalueert en volhardt in het zoeken naar andere behandelmogelijkheden, anders dan voorgaande behandelingen welke geen herstel bereikten. Door intensieve samenwerking met alle betrokkenen is het gelukt om gezamenlijk toe te werken naar herstel, waardoor er weer een hoopvol perspectief is ontstaan.

Dimence Groep

Mw. A.W. Hendriks

Onderzoeksartikel

Mijn behandelaar: de computer

Een kwalitatief onderzoek naar ervaringen met e-Mental health behandeling van patiënten met een angststoornis en de rol van behandelaren bij een basis GGZ-instelling

Achtergrond: Internet cognitieve gedragstherapie (iCGT) is de meest gebruikelijke wijze waarop patiënten met angststoornissen in de laatste decennia online worden behandeld. Kwantitatieve studies hebben hun efficiency en effectiviteit bewezen. Kwalitatieve studies over ervaringen met internetbehandeling bij deze patiënten-categorie zijn niet gebruikelijk. *Doel:* Deze kwalitatieve studie beoogt ervaringen met internetbehandeling van patiënten met angststoornissen te beschrijven en te interpreteren. Naast kennis van bevorderende en belemmerende ervaringen is het doel van dit onderzoek inzicht krijgen in de rol van de behandelaar bij internetbehandeling. *Method:* Door een fenomenologische hermeneutische onderzoeksbepaling zijn door een gelegenheidstreekproef zeven semigestructureerde interviews afgenomen. Data-analyse vond plaats met de methode van Colaizzi. *Resultaten:* Uit zeven interviews zijn vier bevorderende (bewustwording, eigen regie, doen, ervaringsdeskundigheid) en belemmerende (onvoldoende aansluiting, vermijding, verplichting en zelfmotivatie) aspecten van internetbehandeling onderscheiden. De rol van behandelaar heeft drie bevorderende (verbinding, toespitsen op individuele behoeften en persoonlijk) aspecten opgeleverd. *Conclusie:* Internetbehandeling wordt als aanvullend op face-to-face gesprekken ervaren. Onderscheidende bevorderende aspecten van reguliere CGT zijn eigen regie en ervaringsdeskundigheid. Belemmerende aspecten kunnen worden verminderd als behandelaren actief de rol van verbinder innemen en monitoren. Kwalitatief onderzoek naar deze aspecten bij een grotere doelpopulatie wordt geadviseerd om blended-care-behandeling te kunnen optimaliseren.

Meesterproef VS ggz

'Mijn hoofd is altijd zo vol'

Integratieve diagnostiek en behandeling bij autisme en dysthymie

Deze gevalbeschrijving laat zien dat integratieve en verpleegkundige diagnostiek bij mensen met autisme en dysthymie bijdraagt aan de keuze voor aansluitende behandelinterventies. Integratieve diagnostiek en behandeling is gebruikelijk bij mensen met een verstandelijke beperking en niet bij mensen met alleen autisme. Bij autisme wordt behandeling veelal op comorbideproblematiek ingezet. Door diagnostiek van het emotionele ontwikkelingsniveau en de gevolgen van autisme en dysthymie in het dagelijks leven wordt duidelijk hoe door de verpleegkundig specialist aansluiting in de behandeling kan worden gevonden. Verder onderzoek naar gebruik van integratieve diagnostiek en behandeling bij mensen met autisme en comorbiditeit wordt geadviseerd.

Dimence Groep

Mw. L.W.M. Reimert

Onderzoeksartikel

Dubbel werk(t)?

Een kwantitatief onderzoek naar de associatie tussen geïntegreerde groepsbehandeling, de afname van risicofactoren en de kans op terugval bij patiënten met een dubbele diagnose

Achtergrond: Patiënten met een dubbele diagnose hebben een psychiatrische aandoening in combinatie met middelenmisbruik, die elkaar op een complexe manier beïnvloeden. Er zijn verscheidene interventies ontwikkeld voor deze doelpopulatie. Er is nog weinig onderzoek die de meerwaarde aantoont van geïntegreerde behandeling bij patiënten met een dubbele diagnose. *Doel:* In kaart brengen van de associatie tussen geïntegreerde groepsbehandeling met Community Reinforcement Approach en Geïntegreerde Richtlijn Behandeling op de afname van risicofactoren en vermindering van de kans op terugval in middelengebruik bij klinische opgenomen patiënten met een dubbele diagnose. *Method:* Het onderzoek betreft een pre-post design. Middels het meetinstrument Short-Term Assessment of Risk and Treatability (START) werd er gescoord op 20 risico verhogende items en de specifieke risicofactor terugval in middelengebruik. Gepaarde en ongepaarde t-toetsen werden gebruikt in de analyse. *Resultaten:* Vijfendertig patiënten werden geïncludeerd voor dit onderzoek. Er vond een significante afname plaats voor de risicofactoren alsmede de kans op terugval tussen voormeting en nameting. Mannen scoorden gemiddeld beter dan vrouwen op de risicoscore van de nameting. Leeftijd bleek niet significant. *Conclusie:* Er is een significante afname gevonden van risico's alsmede op de kans op terugval in middelengebruik binnen de geïntegreerde groepsbehandeling.

Meesterproef VS ggz

Ik kan het (niet)

Over een onzekere bipolaire moeder

Deze gevalbeschrijving betreft een 50-jarige bipolaire moeder van twee kinderen. Ze wordt gekweld door gevoelens van schuld en schaamte en een verminderd zelfvertrouwen. Als zij vanwege een manisch psychotische decompensatie wordt opgenomen voelt zij zich tekortschieten in haar moederrol. De verpleegkundig specialist GGZ durft in deze behandeling buiten de kaders van de spoedeisende psychiatrie en de behandelrichtlijnen te kijken om de best passende best practice interventies gericht op het verbeteren van haar vertrouwen in haar ouderrolvervulling aan te bieden. Hoewel positieve psychologie interventies nog niet onderzocht zijn op effectiviteit bij bipolaire stoornissen zijn de resultaten van de toepassing hiervan in deze gevalbeschrijving positief. Door verpleegkundig klinisch redeneren en de gekozen interventies kon er binnen de spoedeisende psychiatrie aandacht zijn voor klinisch en persoonlijk herstel. De behandeling kon op maat worden gegeven waardoor de stemming van patiënte stabiliseerde én zij een verbetering ervaarde in het vertrouwen in haar ouderrol.

Dimence Groep

Dhr. L.A. Berkenbosch

Onderzoeksartikel

Self-efficacy en zelfmanagement van patiënten met een chronische angststoornis

Quasi-experimenteel onderzoek naar de effecten van het gebruik van zelfmanagementinstrumenten op de self-efficacy van patiënten met een chronische angststoornis

Doel: Het effect van het werken met een signaleringsplan (SP), crisisplan (CP) of terugvalpreventieplan (TPP) op algemene self-efficacy in de behandeling van volwassen patiënten met chronische angststoornissen in de ambulante geestelijke gezondheidszorg bepalen. *Methode:* Een kwantitatief onderzoek met een 'non-equivalent control group, after-only design'. Een groep patiënten met chronische angststoornissen die een SP, CP of TPP gebruikt, werd vergeleken met een vergelijkbare groep die geen SP, CP of TPP gebruikt op basis van self-efficacy. Participanten werden gerekruteerd binnen 6 ambulante behandelteams in Nederland.

Resultaten: De studie includeerde 35 participanten (met SP, CP of TPP: N = 13, zonder SP, CP of TPP: N = 22). Alle participanten (42,9% mannen en 57,1% vrouwen) hadden een angststoornis conform DSM-IV. Het meest voorkomend is de post-traumatische stressstoornis (34,3%). Patiënten die een SP, CP of TPP gebruikten scoorden gemiddeld hoger op self-efficacy. *Conclusie:* Het gebruik van een SP, CP of TPP lijkt zinvol om de self-efficacy van patiënten met een chronische angststoornis te verbeteren. Verpleegkundigen moeten meer modelgetrouw een SP, CP of TPP toepassen, waardoor de self-efficacy van de patiënt meer kans heeft toe te nemen. Nader gerandomiseerd onderzoek is nodig om causaliteit aan te tonen.

Meesterproef VS ggz

De mens achter de maatregel

Hospitalisatie bij een terbeschikkinggestelde man in de forensische psychiatrie

Deze gevalsbeschrijving betreft een 48-jarige man met een antisociale persoonlijkheidsstoornis, die nu 14 jaren een terbeschikkingstelling heeft. De patiënt is door de langdurig forensisch psychiatrische behandeling gehospitaliseerd geraakt. Hierdoor is de overgang van de forensisch psychiatrische afdeling naar het forensisch beschermd wonen een heel angstige stap voor hem. De interventie Individuele Plaatsing en Steun en interventies uit de positieve psychologie ondersteunen hem zijn geringe zelfachting om te zetten naar een meer positief zelfbeeld. Dit activeert patiënt, waarmee de hospitalisatie wordt tegengegaan. Hem betrekken in de planning van zijn rehabilitatie vergroot zijn motivatie tot verandering en biedt een supportief milieu, wat persoonsgericht en antiregressief van aard is. Na 10 weken maakt patiënt succesvol de gevreesde stap naar het forensisch beschermd wonen.

Dimence Groep

Mw. J.W. Verboom

Onderzoeksartikel

Het zwangerschapsplan, een helpende interventie?

Een kwalitatieve studie naar de ervaringen van patiënten met het opstellen en het gebruik van het zwangerschapsplan

Zwangere vrouwen met een psychiatrische aandoening hebben een risico op terugval in klachten en zijn kwetsbaar voor de ontwikkeling van postpartum-psychopathologie. Binnen de poli 'Psychiatrie en Zwangerschap' van Dimence wordt behandeling geboden in het kader van ondersteuning en terugvalpreventie in periode van zwangerschap en postpartum. In deze periode wordt er een zwangerschapsplan opgesteld dat de risico's, symptomen van terugval en de gerelateerde interventies beschrijft. Er werd een kwalitatief onderzoek met een fenomenologische benadering uitgevoerd naar de ervaringen van vrouwen met een psychiatrische stoornis t.a.v. het opstellen en het gebruik van een zwangerschapsplan. Acht vrouwen die in 2017 zijn bevallen namen deel aan het onderzoek en werden individueel geïnterviewd. De essentie van de ervaring bij het opstellen en werken met het zwangerschapsplan is dat het overzicht, voorspelbaarheid en rust heeft gegeven. De steun en erkenning werd op prijs gesteld. De signalerende functie van het plan werd als een meerwaarde omschreven. De betrokkenheid van partner en betrokken hulpverleners is essentieel. Zij dienen allen op de hoogte te zijn van het plan en zich in te zetten voor de inhoud. Er wordt behandeling geboden tot drie maanden na de bevalling, hierbij wordt een gezamenlijk evaluatiemoment genoemd als aanbeveling.

Meesterproef VS ggz

Ik wil rust!

Zelfmanagement bij BPS en verslaving

Verslaving is een veel voorkomende comorbiditeit bij patiënten met een borderlinepersoonlijkheidstoornis (BPS). Deze dubbele problematiek vraagt om een geïntegreerde behandeling. Een verbeterde emotieregulatie is belangrijk om abstinentie te bereiken. Hierin is zelfmanagement een belangrijk onderdeel zodat de patiënt zelf regie voert en de gevolgen voor het dagelijkse leven leert managen. In deze gevalsbeschrijving staat patiënte Lisa centraal. Zij meldde zich met BPS-problematiek en een cannabisverslaving. Een opname met een geïntegreerd behandelprogramma volgde, waarin de vros ook een individueel behandeltraject opstartte met daarin aandacht voor zelfmanagement door het opstellen van een specifiek persoonlijk signaleringsplan. Door vroegsignalering leerde patiënte de eerste tekenen van spanning herkennen. Zij kreeg de ruimte om te ontdekken wat voor haar regulerende interventies waren, zodat deze ook aan het signaleringsplan toegevoegd konden worden. Deze interventie bleek succesvol naast het bestaande behandelprogramma. Er was een afname van klachten, een verbeterde emotieregulatie en toename van zelfmanagement.

Dimence Groep

Mw. I.J.M. Wesseldijk

Onderzoeksartikel

Gezamenlijke besluitvorming tussen patiënten met schizofrenie en verpleegkundigen op een semi-gesloten afdeling: een hermeneutisch onderzoek

Achtergrond: Schizofrenie is een chronische ziekte die het dagelijks leven negatief beïnvloed, waaronder participatie- en besluitvormingsvaardigheden. Gezamenlijke besluitvorming suggereert dat besluiten genomen worden op basis van twee rationeel gelijkwaardige personen. In de praktijk worden verpleegkundigen geconfronteerd met de kwetsbaarheid van mensen met de diagnose schizofrenie wat een gevoel van bescherming oproept waardoor besluiten worden overgenomen van deze patiënten. *Doel:* Dit onderzoek heeft tot doel te begrijpen welke factoren van invloed zijn op het proces van gezamenlijke besluitvorming op een semi-gesloten afdeling. *Method:* In dit onderzoek is een hermeneutisch onderzoeksdesign gebruikt waarbij open interviews zijn afgenomen bij 7 patiënten en 6 verpleegkundigen. Voor data-analyse is de reflectieve lifeworld approach (RLA) van Dahlberg gebruikt en verwerkt in Atlas-ti-8. *Resultaten:* Patiënten met ziekte-inzicht ervaren meer begrip voor de verpleegkundige interventies en hebben meer vertrouwen in de goede intenties van verpleegkundigen. Verpleegkundigen ervaren meer gezamenlijke besluitvorming als zij vooruitgang zien en zorg kunnen verlenen aan patiënten die deze hulp waarderen. *Conclusie:* Autonomie en cognitieve mogelijkheden bij patiënten leiden tot meer gelijkwaardigheid. Wederzijds vertrouwen is een voorwaarde voor het proces van gezamenlijke besluitvorming.

Meesterproef VS ggz

Net niet

Aansluiten bij een patiënt met LVB en ASS

De comorbiditeit van een licht verstandelijke beperking (LVB) en een autismespectrumstoornis (ASS) geeft problemen op het gebied van sociale interactie en communicatie. Deze problemen worden door hulpverleners binnen de forensische zorg als complex ervaren. De forensische hulpverlening werkt vanuit het risico-, behoefte-, responsiviteitsprincipe (RNR). Het responsiviteitsprincipe benadrukt het belang om aan te sluiten bij de leerstijl en het niveau van de patiënt. De schaal voor sociaal-emotionele ontwikkeling is een diagnostische instrument dat inzicht geeft in het sociaal-emotioneel niveau van patiënten met een licht verstandelijke beperking. Het gedrag kan hierdoor beter begrepen worden en passende interventies kunnen ingezet worden om aan te sluiten. De verpleegkundig specialist geestelijke gezondheidszorg (vs-ggz) is een expert in het overbrengen van klinische- en wetenschappelijke kennis op het verpleegkundige team. Met als doel de deskundigheid te vergroten om de kwaliteit van zorg te verbeteren.

De Rooyse Wissel

Mw. J.G. Vervoort

Onderzoeksartikel

Een fenomenologisch hermeneutisch kwalitatief onderzoek naar de beleving van slaapproblemen bij patiënten met ernstige psychiatrische aandoeningen (EPA)

Achtergrond: Het is onduidelijk hoe patiënten met EPA, in de ambulante geestelijke gezondheid, problemen met slapen ervaren en welke invloed deze problemen hebben op hun dagelijks functioneren. Onderzocht zijn de mogelijke oorzaken van problemen met slapen. Onderzoek naar hoe patiënten deze problemen ervaren ontbreekt. *Doel:* Het doel is de doorleefde en persoonlijke ervaringen van de patiënt die problemen met slapen ervaart, te verkennen, te interpreteren en te beschrijven. De resultaten van dit onderzoek beogen een bijdrage te leveren aan de verbetering van zorg en ontwikkeling van nieuwe inzichten, om de kwaliteit van zorg bij patiënten met ernstige psychiatrische aandoeningen (EPA), te verbeteren. *Method:* Kwalitatief fenomenologisch onderzoek werd uitgevoerd door middel van diepte-interviews (N=9). De respondenten zijn met een gelegenheidssteekproef geworven. *Resultaten:* De ervaringen van patiënten met EPA, verslaving en slaapproblemen zijn weergegeven en onderverdeeld in vijf thema's: onvermogen om te slapen, kwaliteit voor leven en algemeen welzijn, slaapproblemen leiden tot middelengebruik, ontkenning van slaapproblemen door derden en magisch denken als onderdeel van het slaapritueel. *Conclusie:* De doorleefde ervaringen van deze onderzoekspopulatie geven aan welke negatieve gevolgen slaapproblemen hebben op hun kwaliteit van leven.

Meesterproef VS ggz

Een thiaminedeficiëntie is levensgevaarlijk...

Het optreden van de heterogene symptomen zoals oculomotorische problematiek en de bewegings- en bewustzijnsstoornissen, staan in de literatuur als een gelijktijdig optredende trias beschreven. In deze gevalbeschrijving staat Peter, een 47-jarige man met een langdurige alcoholafhankelijkheid centraal. Het accent in deze casus ligt op het organiseren van passende en acute zorg bij het vermoeden van een acute Wernicke-encefalopathie. Differentiaal-diagnostisch is op basis van de vaak uiteenlopende symptomen een intoxicatie of onthouding van alcohol niet uit te sluiten. Dit samen met de somatische comorbiditeit voor een vertroebeld beeld zorgen. Een vroege herkenning en behandeling spelen een cruciale rol in de prognose van een Wernicke-encefalopathie en de evolutie naar het syndroom van Korsakov. Hulpverlening is echter onvoldoende bekend met de gedragssymptomen van deze aandoening. De tijdige herkenning van signalen en juiste behandeling van een thiaminedeficiëntie zou morbiditeit en mortaliteit kunnen voorkomen.

GGZ Westelijk Noord-Brabant

Mw. I.A.M. de Jong

Onderzoeksartikel

Herstel dat kennen we nu wel.... ....maar hoe ervaren jongeren hun herstel?

Een kwalitatief fenomenologisch onderzoek naar herstelthema's volgens jongeren met een psychotische stoornis

In de geestelijke gezondheidszorg wordt steeds vaker herstelgericht gewerkt bij mensen met een ernstige psychiatrische aandoening. Binnen de kinder-, jeugd- en jongvolwassenpsychiatrie groeit de belangstelling voor herstelgericht werken. Over de herstelbeleving van jongeren is echter nog weinig bekend. Het doel van dit onderzoek was inzicht krijgen in de herstelbeleving van jongeren met een psychotische stoornis en de voor hen belangrijke herstelthema's te achterhalen. Het tweede doel van dit onderzoek was inzichtelijk krijgen op welke herstelthema's verpleegkundigen zich volgens jongeren met een psychotische stoornis kunnen richten tijdens hun behandeling, om aan te kunnen sluiten op de zorgbehoefte. Er werd een kwalitatief fenomenologisch onderzoek uitgevoerd bij zeven jongeren in behandeling bij de GGZ WNB. Data-analyse leverde de volgende herstelthema's op: impact psychose, openheid, persoonsgebonden kwetsbaarheid, steunsysteem, psychofarmaca, copingstrategieën, zingeving, dagbesteding, hulpverlening en lotgenotencontact. Als verpleegkundige is het belangrijk om aandacht te hebben voor de herstelthema's, eerlijk te zijn, te luisteren en met praktische oplossingen te komen. De herstelthema's hebben overeenkomsten met die van volwassenen. De overeenkomsten maken het interessant om de toepasbaarheid en effectiviteit van herstel methodieken uit de volwassenpsychiatrie bij jongeren met een psychotische stoornis te onderzoeken.

Meesterproef VS ggz

De risico's van een onstabiele partnerrelatie

Het risico op geweldsdelicten bij cliënten met een psychotische stoornis en een verstandelijke beperking is hoog. Ook deze doelgroep heeft behoefte aan een partnerrelatie. Het hebben van een partnerrelatie kan gezondheidsvoordelen opleveren, maar kan ook (gewelds)risico's met zich meebrengen. Het aangaan van een partnerrelatie voor mensen met een psychotische stoornis en een verstandelijke beperking is lastiger. Problemen op het gebied van een partnerrelatie worden vaak vermeden door de hulpverlening. Deze gevalsbeschrijving beschrijft de psychische kwetsbaarheid en behoefte van een forensische cliënt aan een partnerrelatie. De verpleegkundige in opleiding tot specialist richtte zich tijdens de behandeling op de psychische kwetsbaarheid en de instabiele partnerrelatie om het recidiverisico te verlagen. Interventies zoals het opbouwen van een goede vertrouwensband, het bespreekbaar maken van de partnerrelatie, psycho-educatie, motiverende gespreksvoering en CGT leidden er toe dat het risico op recidive werd verlaagd.

GGz Breburg i.s.m. Koraal (de Hondenberg), SMO Breda en Indigo Brabant

Mw. M.E. Uijl-Baas

Onderzoeksartikel
Vrijstelling

Meesterproef VS ggz

Op gevoel?

Toepassen CASE-methodiek bij crisis

Deze gevalsbeschrijving betreft een 27-jarige vrouw met een borderline persoonlijkheidsstoornis en suïcidaliteit. Hiervoor komt zij in contact met de crisisdienst voor een beoordeling. Binnen de betreffende crisisdienst wordt grotendeels gewerkt op basis van intuïtie en wordt geen gebruik gemaakt van taxatiemodellen. Met deze reden wordt de CASE-methodiek als taxatiemodel ingezet om op meer systematische en methodische wijze gegevens te kunnen verzamelen om zo te kunnen bijdragen aan het klinisch redeneren en het maken van de juiste inschatting betreffende de suïcidaliteit. Het blijkt een effectieve methodiek te zijn die helpend is bij het systematisch en methodische uitdiepen van de suïcidale gedachten van de patiënte en het onderbouwd uit kunnen zetten van het vervolgbeleid naar zowel patiënte als hulpverleners.

GGz Breburg i.s.m. Koraal (de Hondenberg), SMO Breda en Indigo Brabant

Dhr. R. van Dieren

Onderzoeksartikel

Intensive hometreatment bij jongvolwassenen (18-23 jaar)

Een exploratief kwantitatief onderzoek naar de uitkomsten van IHT

Achtergrond: Binnen het centrum Jeugd, cluster intensief, van GGz Breburg werkt men sinds 2015 met Intensive Hometraining (IHT). IHT wordt ambulantly (voor een periode van zes weken) ingezet in geval van crisis. Binnen jeugd tot 18 jaar is reeds een onderzoek gaande naar de relatie tussen IHT en het beloop op psychopathologie en functioneren. Voor de groep jongvolwassenen (18-23 jaar) was dat niet het geval. De Symptom Questionnaire 48 (SQ-48) is een zelfrapportagelijst die binnen GGz Breburg gebruikt wordt en die als meetinstrument kan worden gebruikt.

Vraagstelling: Wat is de mate van psychopathologische klachten (zoals gemeten met de SQ-48) na zes weken IHT ten opzichte van start IHT bij jongvolwassenen (18-23 jaar)? *Doel:* Het onderzoeken van de behandeluitkomst na zes weken IHT bij een jongvolwassen populatie (18-23 jaar).

Methode: Dit exploratief kwantitatief onderzoek hanteert een pretest-posttest design (start IHT en na zes weken IHT).

Resultaten: In het onderzoek zijn zeven cliënten met zowel een voor- als nameting geïncludeerd. De verschillen op de SQ-48 scores toonden een statistisch significante daling of trend na zes weken IHT ten opzichte van start IHT voor drie (van de acht) SQ-subschalen: depressie ($p < 0.05$), cognitieve klachten ($p < 0.10$) en sociale fobie ($p < 0.05$) (zie tabel 1). *Conclusies:* Met de SQ-48 is goed in kaart te brengen wat het klachtenbeloop is over een bepaalde termijn bij IHT. De steekproefgrootte van $N=7$ is dermate klein dat het onderzoek niet generaliseerbaar is.

Meesterproef VS ggz

Stemmen horen en zelfregie

Ongeveer zeven procent van alle Nederlanders hoort op enig moment in zijn leven stemmen. Stemmen horen kan veel invloed hebben op iemands functioneren. In de casuïstiek van Floor blijft het onduidelijk wat ten grondslag ligt aan het stemmen horen, maar duidelijk is wel dat de stemmen een negatief effect hebben op het sociaal en persoonlijk functioneren van Floor. Herhaaldelijke crisissituaties maakten dat Floor geen zelfregie meer nam of kreeg. Waar vanuit psychiatrisch behandelend perspectief veel focus was op diagnostiek heeft de verpleegkundige in opleiding tot specialist (vios) ingezet op herstel en zelfregie binnen beschermd wonen. Hier is het contact met Floor aangegaan. Interventies als het stemmeninterview, TemStem en verpleegkundige ondersteuning waarbij stemmen bespreekbaar werden, maakten dat de stemmen afnamen, dat Floor weer meer ging ondernemen en minder in crisis raakte.

GGz Breburg i.s.m. Koraal (de Hondenberg), SMO Breda en Indigo Brabant

Mw. R.F. Smits

Onderzoeksartikel

Zicht op herstel

Een kwalitatief fenomenologisch onderzoek naar het cliëntenperspectief op de rol die mensen met ernstige psychische aandoeningen zelf toekennen aan de I.ROC in hun herstelproces

Achtergrond: Het is nog niet bekend of de Nederlandse versie van het nieuwe herstel Meetinstrument I.ROC kan bijdragen aan het herstelproces van mensen met ernstig psychische aandoeningen woonachtig bij het Centrum Active Recovery Triad (ART) van GGz Breburg. *Doel:* Het vergroten van het inzicht in de rol die mensen met EPA zelf toekennen aan de I.ROC in hun herstelproces en er kunnen mogelijk aandachtspunten voor implementatie van de I.ROC aangedragen worden. *Methoden:* Het betreft een fenomenologisch onderzoek. Er is gebruik gemaakt van een gelegenheidssteekproef. De data zijn verzameld middels tien interviews. Respondenten kregen de ruimte om te vertellen hoe zij de I.ROC ervaren hebben, of het een rol heeft gespeeld in hun herstelproces en de manier waarop. *Resultaten:* Uit de data-analyse komen vier thema's over de rol van de I.ROC naar voren: beleving van de respondenten, handelen vanuit zelfregie, geen verbanden leggen en toekomstplannen. In dit onderzoek wordt de I.ROC over het algemeen als positief ervaren door de respondenten. De self-efficacy van respondenten blijkt beperkt in de regio rondom de I.ROC. *Conclusie:* Door beperkte self-efficacy blijkt het niet haalbaar om de mensen zelf regie te laten voeren over effectieve inzet van het meetinstrument in hun herstelproces.

Meesterproef VS ggz

Triple-problematiek in de maatschappelijke opvang

Mensen met triple diagnose problematiek in de maatschappelijke opvang missen vaak de aansluiting bij bestaande hulpverlening. De hoog-complexe gevolgen kunnen niet afzonderlijk van elkaar behandeld worden. Cliënt Dalia is het onderwerp in deze gevalsbeschrijving. Zij heeft door haar licht verstandelijke beperking, borderline persoonlijkheidsproblematiek en ernstige cocaïneverslaving ernstige problemen op alle leefgebieden. Zij is thuisloos en verblijft in de maatschappelijke opvang. Door middel van verpleegkundige diagnostiek en gezamenlijke besluitvoering sluit de vios in de maatschappelijke opvang wel aan bij haar eigen zorgbehoeften. Centrale regie werd bij het Veiligheidshuis geborgd. Deze aanpak gaf een beginnend succes: Dalia kwam weer in contact met haar tante en stond open voor adviezen van de GGD over haar somatische gezondheid.

GGz Centraal

Mw. N. Brands

Onderzoeksartikel

Cognitieve gedragstherapie en autisme

Een kwantitatief onderzoek naar het effect van groepsgerichte cognitieve gedragstherapie op het sociaal functioneren bij poliklinische cliënten met een autismespectrumstoornis

Achtergrond: Bij de behandeling van autisme worden verschillende therapieën toegepast. In de wetenschappelijke literatuur is er weinig te vinden over de behandeling van autisme, de ervaringen en de resultaten van therapieën. In het bijzonder is er weinig bekend over wat het effect is van Cognitieve Gedragstherapie in groepsvorm (CGT-g) bij mensen met een Autismespectrumstoornis (ASS). *Doel:* Dit onderzoek maakt inzichtelijk of CGT-g effect heeft op het sociaal functioneren bij cliënten met een ASS die behandeld werden in GGz Centraal. *Method:* In dit kwantitatief vergelijkend effectonderzoek naar het effect van CGT-g op het sociaal functioneren bij cliënten met een ASS, volgden tien cliënten CGT-g. De controle-groep bestond uit negen individueel behandelde cliënten. De mate van sociaal functioneren werd in kaart gebracht met items uit het instrument de Health of the Nation Outcome Scales (HoNOS). *Resultaten:* Uit de analyse bleek dat er geen significant verschil is in het sociaal functioneren tussen de interventie- en de controle-groep. *Conclusie:* De resultaten geven onvoldoende valide aanwijzingen om te kunnen stellen dat CGT-g leidt tot een verbetering van het sociaal functioneren ten opzichte van cau. De onderzoeksgroep was te klein en het meetinstrument te grof om hierover betrouwbare uitspraken te kunnen doen. Aanbevolen wordt om het onderzoek te herhalen met meerdere groepen over een langere periode.

Meesterproef VS ggz

Bipolaire stoornis en zwangerschap. Voorkomen van het risico op decompensatie

Onderzoeken laten zien dat gemiddeld één tot twee kraamvrouwen per 1000 bevallingen een psychose ontwikkelt. Zwangerschap heeft een ongunstig effect op verloop van de bipolaire stoornis.

Deze gevalbeschrijving betreft een 25-jarige vrouw met een bipolaire-I-stoornis met psychotische kenmerken. Patiënte is 20 weken zwanger van haar tweede kind en ingesteld op 10 mg olanzapine/dag. Patiënte wil borstvoeding geven en de medicatie staken. Zij is bang dat ze haar kind moet afstaan na geboorte vanwege haar psychiatrische verleden. De behandeling richt zich op voorkomen van decompensatie en ondersteunen van een goede ontwikkeling van moeder-kind relatie. De vios heeft zich specifiek gericht op het beperken van angst en zorgen bij de patiënt door middel van psycho-educatie en het investeren in een goede samenwerkingsrelatie. Aanbevolen wordt een zwangerschapsplan op te stellen met alle betrokken partijen om de zorg op elkaar af te stemmen en patiënte zo goed mogelijk te begeleiden en ondersteunen.

Conversiestoornis, of een gemiste diagnose?

Het belang van aandacht voor differentiaaldiagnostiek bij somatisch onvoldoende verklaarde lichamelijke klachten

Achtergrond: Naar schatting lijdt 2,5% van de Nederlandse bevolking aan somatisch onvoldoende verklaarde lichamelijke klachten (SOLK), waaronder de conversiestoornis valt. Bij een op de vijf patiënten met SOLK wordt later alsnog een somatische of neurologische oorzaak van de klachten gevonden. *Methode en resultaten:* Deze casestudy is een illustratie van een gemiste neurologische oorzaak welke ontdekt is met behulp van klachtgerichte verpleegkundige diagnostiek. Er bleek sprake te zijn van migraine. De patiënt is hiervoor onder behandeling gekomen bij de neuroloog en met farmacotherapeutische behandeling gericht op migraine verminderden haar klachten. *Conclusie:* Wees als behandelaar continu kritisch en alert op diagnostiek en behandeling bij een patiënt met SOLK en voorkom hiermee dat een patiënt de verkeerde behandeling ontvangt. Onderzocht zal moeten worden of het klopt dat patiënten met psychiatrische aandoeningen een andere behandeling krijgen bij medische specialisten dan de algemene bevolking, en als dit klopt hoe dit voorkomen kan worden.

Onderzoeksartikel

Een kwantitatief onderzoek naar het effect van de NIC-interventie 'sleep enhancement' op de slaapkwaliteit van patiënten met EPA en insomnia

Context: Binnen het behandelaanbod van insomnia bij patiënten met een ernstig psychiatrische aandoening (EPA) in de ambulante geestelijke gezondheidszorg worden op dit moment weinig andere evidenced based interventies ingezet dan het voorschrijven van slaapmedicatie. Binnen de Nursing Interventions Classification (NIC) zijn interventies uitgewerkt ter bevordering van de slaap. *Onderzoeksvraag:* Wat is het effect van het toepassen van de slaapverbeteringsinterventie 'sleep enhancement' uit de NIC op de slaapkwaliteit van patiënten met EPA en insomnia die door een Flexible Assertive Community Treatment (FACT)-team worden begeleid? *Methode:* Een quasi experimenteel pre-test post-test design zonder controlegroep. Een verkennend onderzoek (N=10) uitgevoerd binnen het cliëntenbestand van het FACT-team Hoozeveen van GGZ-Drenthe. Het effect van de interventie is gemeten met behulp van de Pittsburgh Sleep Quality Index (PSQI), voorafgaand aan en drie maanden na de interventie. *Resultaten:* De NIC interventie resulteerde niet in een significante verbetering van de slaapkwaliteit ($z=-,135$, $p=.893$, $r=.003$). Ook de subjectieve slaapkwaliteit en de slaaplatentie verbeterden niet significant ($z=-1,414$, $p=.157$, $r=.03$ en $z=.000$, $p=1.00$, $r=.00$). *Conclusies:* Dit onderzoek heeft geen significante verbetering in de slaapkwaliteit kunnen aantonen door het toepassen van de NIC interventie 'sleep enhancement'. Wel is het verpleegkundig team enthousiast over het gebruik van de NIC als verpleegkundig instrument.

Meesterproef VS ggz

Hoop doet leren

Hopeloosheid bij schizofrenie

Hopeloosheid bij schizofrenie maakt het moeilijk voor patiënt en behandelaren om de weg naar herstel in te zetten. Vooral wanneer er meerdere psychotische decompensaties in het verleden zijn geweest. Door het doen van functionele persoonsgerichte diagnostiek is de verpleegkundige diagnose hopeloosheid gesteld. De NIC interventie 'Hoopbevordering' staat centraal in deze gevalbeschrijving bij het proces van herstel van een patiënt. Binnen deze interventie is de IRB (Individuele Rehabilitatie Benadering) methode beschreven als een passende methode wanneer er sprake is van hopeloosheid bij schizofrenie. De interventie en verschillende methodieken worden besproken in de gevalbeschrijving en bekeken vanuit de literatuur. Het belang van diagnostisch testen om cognitieve functiebeperkingen te identificeren bij schizofrenie blijkt in deze gevalbeschrijving een waardevolle toevoeging aan het bestrijden van de hopeloosheid. Het draagt bij aan een realistische weg naar herstel waarbij de wens tot studeren kan worden aangepast.

GGZ Drenthe

Mw. E. van der Warf

Onderzoeksartikel

De mondgezondheid-gerelateerde kwaliteit van leven van patiënten met ernstige psychische aandoeningen in zorg bij een forensisch ACT-team

Achtergrond: Mensen met ernstige psychische aandoeningen (EPA) hebben een groter risico op mondgezondheidsproblemen. Onderzoeken hebben aangetoond dat mondgezondheidsproblemen, naast pijn en functionele beperkingen, ook lichamelijke en sociaalpsychologische problemen kunnen veroorzaken. *Doel:* In kaart brengen van de mondgezondheid gerelateerde levenskwaliteit van patiënten met een EPA in zorg bij het forensisch ACT-team van GGZ Drenthe en de uitkomsten vergelijken met een gezonde controlegroep. *Methode:* Een kwantitatieve vergelijkende studie werd uitgevoerd tussen een gezonde controlegroep (bestaande dataset, $n = 54$) en respondenten met een EPA binnen het forensisch ACT-team ($n = 37$). Gegevens met betrekking tot de mondgezondheid gerelateerde kwaliteit van leven werden verzameld met behulp van de Nederlandse versie van de Oral Health Impact Profile-14 vragenlijst; (OHIP-L14). *Resultaten:* De gemiddelde OHIP-NL14 score van de EPA-groep is $19,32 \pm 11,94$ SD in vergelijking met $11,57 \pm 7,49$ SD in de controlegroep. Op vijf van de zeven OHIP-NL14-domeinen werd een statistisch significant verschil gevonden, waarbij de EPA-groep continue hoger scoorde op de OHIP-NL14 dan de controlegroep. *Conclusie:* De mondgezondheid gerelateerde levenskwaliteit van de EPA populatie bij een forensisch ACT-team is lager dan die van een relatief gezonde controlegroep. Vervolgonderzoek zal zich moeten focussen op de aanpak van onderliggende redenen voor hoge OHIP-NL14 scores.

Meesterproef VS ggz

Van moederziel alleen naar moederrol in beeld

Mensen met ernstige psychische aandoeningen zijn niet alleen patiënt, maar vaak ook ouder. Veel ouders ervaren negatieve effecten van psychische aandoeningen op de ouderrol. Dit beïnvloedt het herstel en leidt tot gevolgen in het dagelijkse leven. Zoals bijvoorbeeld stress en twijfel in het vervullen van de ouderrol. Toch wordt er in de ggz behandeling, nog weinig aandacht besteed aan de ouderrol. In deze gevalsbeschrijving staat een moeder van twee kinderen centraal, die door haar psychische instabiliteit het vertrouwen in haar moederrol is kwijtgeraakt. De verpleegkundig specialist in opleiding herkent door gepersonaliseerde verpleegkundige diagnostiek signalen van een ouderrolconflict. Tijdens de klinische opname is er aandacht besteed aan het hernemen en verstevigen van de moederrol met behulp van interventies gericht op bevordering van de rolvervulling. De focus van de behandeling kwam daardoor niet te liggen op problemen, maar op krachten en mogelijkheden. Dit verbeterde de kwaliteit van leven van de patiënt.

Meesterproef VS ggz
Van ontkenning naar ziekte-inzicht

Bij 57-98% van de patiënten met schizofrenie is er sprake van een beperkt ziekte-inzicht. Ziekte-inzicht omvat de volgende elementen: ziekte-besef, herkennen van de symptomen van de aandoening en het aanvaarden van behandeling. De gevalsbeschrijving beschrijft de resultaten van de ambulante behandeling van een patiënte die de (symptomen van) schizofrenie ontkent en behandeling niet op vrijwillige basis aanvaardt. Middels shared decision making werden behandel-doelen geformuleerd; acathisie verminderen en het (levens)verhaal van patiënte leren kennen.

De verpleegkundige interventie 'opbouw van therapeutische relatie' werd uitgevoerd. Verlaging van de dosering van het antipsychoticum verminderde de acathisie tot een draaglijk niveau. Tijdens het bespreken van het (levens)verhaal van patiënte ontstond er een therapeutische relatie en werd tevens ziekte-inzicht bereikt. Op basis van het levensverhaal werd de etiologie van de eerdere ineffektieve ontkenning vastgesteld; patiënte ervoer angst voor autonomieverlies. De behandeling werd op vrijwillige basis voortgezet waarbij state of the art interventies aangeboden werden.

GGZ Eindhoven en De Kempen

Dhr. E.C.M. Roefs

Onderzoeksartikel

Een kwalitatief onderzoek naar ervaringen met KickAss:

een serious game voor jongvolwassenen met een autismespectrumstoornis

Een kwalitatief onderzoek naar ervaringen met KickAss: een serious game voor jongvolwassenen met een autismespectrumstoornis (ASS)

Achtergrond: KickAss is een serious game die jongvolwassenen met ASS ondersteunt om hun sociaal functioneren te verbeteren. Een evaluatie van een KickAss pilot binnen stichting Geestelijke Gezondheidszorg Eindhoven (GGzE) toont aan dat KickAss onvoldoende aansluit bij de doelgroep. Meer onderzoek naar ervaringen van gebruikers is nodig om serious games beter aan te laten sluiten bij jongvolwassenen met ASS. *Doel:* Dit onderzoek geeft inzicht waarom KickAss onvoldoende uitdaagt tot het uitspelen van de game. Met de verkregen inzichten worden aanbevelingen gedaan om KickAss te verbeteren en daarmee het gebruik te intensiveren. *Methode:* Er is gebruikt gemaakt van een kwalitatief onderzoeksdesign met fenomenologische kenmerken. Voor dataverzameling is gebruik gemaakt van een focusgroep en zeven individuele open interviews. *Resultaten:* Er zijn vijf verbeterthema's gevonden, te weten: ondersteunende rol behandelaar, functionele beperkingen KickAss, verwachtingenmanagement van KickAss als game, psycho-educatie en aanpassingen speelkarakter. *Conclusie en aanbevelingen:* KickAss daagt jongvolwassenen met ASS binnen GGzE onvoldoende uit tot uitspelen. Positionering van KickAss aan het begin van het behandelproces in verband met de geïntegreerde psycho-educatie en het blended aanbieden van KickAss wordt aanbevolen. Daarnaast zijn er een aantal aanbevelingen gedaan aan de ontwikkelaars om de functionaliteit van KickAss te optimaliseren.

Meesterproef VS ggz

'...een passend plaatje...' met de Yucelmethode

Schizofrenie behoort tot de meest invaliderende psychiatrische stoornissen, welke zich kenmerkt door psychotische episodes en langdurige- en ernstige achteruitgang in het functioneren. De psychopathologie wordt onderverdeeld in positieve en negatieve symptomen. Negatieve symptomen gaan vaak samen met cognitieve beperkingen, welke kunnen leiden tot communicatieproblemen. De Yucelmethode wordt als een veelbelovende methodiek gezien om kwetsbare cliënten met ggz-problematiek eigenaar te laten zijn van diens herstelproces door problemen en oplossingen zichtbaar, tastbaar en concreet weer te geven, waarmee het aanvullend is op talige- en cognitieve methodes. De centrale vraag in deze gevalbeschrijving is in hoeverre de Yucelmethode het bieden van toekomstperspectief bij cliënten met schizofrenie ondersteunt, met als uitkomstmaat een verbetering van kwaliteit van leven. De conclusie is dat de Yucelmethode ondersteunend is bij het hanteren van de complexe gevolgen van ziekte, doordat de huidige situatie, het perspectief en de weg daarnaartoe wordt gevisualiseerd.

GGZ Eindhoven en De Kempen

Mw. N.A. van Gerwen

Onderzoeksartikel

Herstel ik wel met FACT?

Een fenomenologisch onderzoek naar de herstelervaringen van cliënten met EPA in zorg bij FACT

Achtergrond: In Nederland ontvangen cliënten met een ernstige psychiatrische aandoening (EPA) ambulante hulpverlening van Flexibele Assertive Community Treatment (FACT). Ondanks meerdere onderzoeken naar FACT, is er tot op heden weinig bekend over de herstelervaringen van cliënten in zorg bij FACT. Dit onderzoek beoogt antwoord te geven op de vraag hoe cliënten die in zorg zijn bij FACT hun herstel ervaren en wat heeft bijgedragen aan het hersteleffect. *Methode:* Uit acht diepte-interviews met EPA-cliënten in zorg bij FACT zijn data verzameld en geanalyseerd volgens het model van Colaizzi. *Resultaten:* Vijf thema's zijn geïdentificeerd die de herstelervaringen van EPA-cliënten weergeven. *Conclusie:* Hoewel EPA-cliënten in zorg bij FACT positieve ervaringen rapporteren met de manier waarop FACT vormgeeft aan herstelondersteunende zorg, ervaren ze geen herstelondersteuning in het verwerken van verlieservaringen. Ondanks dat cliënten aangeven geringe behoefte te hebben aan lotgenotencontact, blijkt gebrek aan vriendschappen en relaties een beperkende factor bij de effectiviteit van de herstelondersteunende zorg door FACT. *Aanbevelingen:* Het wordt aanbevolen dat FACT zicht krijgt op de diverse fasen van herstel en bijbehorende behoeften aan herstelondersteuning bij het verwerken van verlieservaringen en het opbouwen van een sociaal netwerk.

Meesterproef VS ggz

Onderbelicht trauma bij psychose

De internationale literatuur toont aan dat in de ggz nauwelijks aandacht is voor PTSS bij patiënten die psychotisch zijn (geweest). Zodoende krijgen deze patiënten ook geen traumabehandeling. Psychose en trauma hebben een grote bi-directionele comorbiditeit; mensen met een psychotische stoornis hebben een verhoogd risico op trauma en vice versa. Al in 1998 werd geconcludeerd dat onder patiënten met onder andere schizofrenie sprake is van een PTSS welke niet gediagnosticeerd en behandeld is. Uit meerdere recente onderzoeken is gebleken dat het niet onderkennen van trauma nog steeds actueel is. Deze gevalbeschrijving gaat over een 38-jarige man wiens gedrag jarenlang verkeerd is geïnterpreteerd met alle gevolgen van dien. Naast ambulante hulpverlening van FACT is deze patiënt regelmatig gedwongen opgenomen geweest voor crisisbehandeling van alleen de psychose. De resultaten van deze gevalbeschrijving bevatten naast de behandeling van de crisis het proces van het herkennen en onderschrijven van trauma.

Mw. T. Zijlstra-Hof

Onderzoeksartikel

Naastbetrokkenen door patiënten in beeld gebracht

Een kwalitatief onderzoek naar ervaringen van patiënten over de rol van naastbetrokkene voorafgaand aan een crisissituatie.

Achtergrond: Naastbetrokkenen spelen een belangrijke rol in de ondersteuning van patiënten met een psychiatrische aandoening. Als gevolg van de ambulantisering zal er een groter beroep worden gedaan op de inzet van naasten. In het kader van herstel na een crisis is het van belang om interventies in te zetten die aansluiten bij de behoeften van de patiënt. Op dit moment weten we niet hoe de patiënt de inzet van de naastbetrokkene(n) heeft ervaren voorafgaand aan een crisissituatie.

Doel: Inzicht krijgen in ervaringen van patiënten over de rol van naastbetrokkenen om interventies in te kunnen zetten die aansluiten bij de behoefte(n) van de patiënt.

Methode: Kwalitatief fenomenologisch onderzoek werd uitgevoerd door middel van diepte-interviews (N=12). *Resultaten:* Ervaringen die participanten weergeven zijn onderverdeeld in vijf thema's; attitude naastbetrokkene(n), belasting naastbetrokkene(n), empowerment, ervaringsdeskundigheid en zelfstigma. *Conclusie:* Zelfstigma kan in dit onderzoek gezien worden als een belangrijk thema dat de mate van ondersteuning bepaalt tussen de patiënt en zijn naastbetrokkene(n). Ervangersdeskundigen en lotgenotencontact moeten een vaste plaats krijgen binnen de spoedeisende psychiatrie om zelfstigma te minderen, zodat de patiënt ondersteunt kan worden bij het herwinnen en versterken van regie over het functioneren tijdens de stabilisatiefase van een crisis.

Meesterproef VS ggz

Gevangen door vrijheid

Naasten spelen als gevolg van de ambulantisering een belangrijke rol in de bescherming en preventie van suïcidaal gedrag. Naasten ervaren een toename in belasting wanneer mensen uit hun omgeving zich suïcidaal uiten. Voornamelijk psychische belasting, het stigma en de samenwerking met gezondheidszorgdiensten worden als belangrijke factoren aangegeven. Onder druk van deze ervaren belasting van naasten leidt een beoordeling van suïcidaal gedrag vaak tot een opname van de patiënt. De door de naasten ervaren belasting kan inzichtelijk gemaakt worden door tijdens een crisisbeoordeling aandacht te hebben voor de etiologische factoren van suïcidaal gedrag. Interventies als psycho-educatie, bevorderen van sociale steun, en ondersteuning bij het toepassen van effectieve copingmechanismen voor naasten, zijn effectief bij het verminderen van de ervaren belasting. Hiermee kan de zorg in de thuissituatie beter worden georganiseerd voor behoud en herstel van sociale rollen.

GGZ Friesland i.s.m. Verslavingszorg Noord Nederland

Mw. L. Veerman

Onderzoeksartikel

Zorg voor herstel

Een kwantitatief onderzoek om inzichtelijk te maken welke herstelaspecten, in de langdurige klinische zorg van GGZ Friesland, meer aandacht behoeven in de door verpleegkundigen geboden herstelgerichte zorg

Achtergrond: Wereldwijd is in de geestelijke gezondheidszorg een breed gedragen wens ontstaan om een transitie te maken van het medisch model naar het herstelmodel. GGZ Nederland en ook GGZ Friesland hebben aangegeven herstel als leidend principe in de geestelijke gezondheidszorg te willen garanderen. *Doel:* Dit onderzoek maakt inzichtelijk welke herstelaspecten, in de langdurige klinische zorg van GGZ Friesland, meer aandacht behoeven. *Methode:* In dit cross-sectioneel descriptief onderzoek werd middels het herstelmeetinstrument de Individual Recovery Outcomes Counter (I.ROC) van 61 patiënten een cijfermatig inzicht verkregen op 12 indicatoren van herstel. Er werd een statistische analyse gedaan middels het berekenen van het gemiddelde, de standaarddeviatie en de mate van tevredenheid. *Resultaten:* In de uitkomsten van 9 van de 12 indicatoren van herstel werden hoge gemiddelde waarden gezien van 4,03 tot 4,57. Op indicatoren over geestelijke gezondheid, participatie en zelfmanagement gaven 42,7, 52,5 en 50,9% van de patiënten aan ontevreden te zijn. *Conclusie:* De onderzoeksresultaten verduidelijken dat aanpassingen gepleegd kunnen worden in het zorgaanbod van de langdurige klinische zorg aangaande geestelijk welbevinden, participatie in de behandeling en eigen regie. De zorgverlener wordt vanuit dit perspectief aangemoedigd om patiënten te betrekken bij alle stadia van de behandeling.

Meesterproef VS ggz

Hoop op herstel

In een herstelgerichte behandeling staat het verbeteren van het welzijn op meerdere levensgebieden centraal. In het herstelproces zijn verbondenheid, hoop, empowerment en een positieve identiteit belangrijke sleutelcomponenten. Vier kerndimensies van herstel, klinisch herstel, functioneel herstel, persoonlijk herstel en maatschappelijk herstel hangen in het herstelproces nauw met elkaar samen en beïnvloeden elkaar. In deze gevalbeschrijving werd op de High Intensive Care (HIC) geïntervenieerd op herstelbelemmerende en herstelbevorderende factoren vanuit deze vier kerndimensies. Er vond herstel plaats van gezondheid en het functioneren, waarna de behandeling werd gericht op het versterken van de eigen identiteit, het innemen van maatschappelijke rollen en het herwinnen van steun. Het herstelproces stond voor de patiënt gelijk aan het hervinden van hoop. Door care en cure te verweven in de behandeling en het interveniëren op onderliggende beïnvloedende factoren, is de verpleegkundig specialist een uitermate geschikte regisseur in herstelprocessen.

Mw. L. Manden

Onderzoeksartikel

Distress as a predictor

Een kwantitatief onderzoek naar de voorspellende waarde van de distress score binnen de prodromal questionnaire (PQ) 16, voor de prognose van de ultra high risk (UHR)

Achtergrond: Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) Friesland maakt gebruik van de Prodromal Questionnaire 16 (PQ-16) binnen de intakeprocedure. De PQ-16 is een gevalideerde zelfrapportage-vragenlijst die de aanwezigheid van subklinische psychotische symptomen en de daarmee samengaande niveaus van distress meet. De distress-score kan een voorspellende waarde hebben voor patiënten met ultrahoog risico (UHR). Het is echter niet duidelijk wat de voorspellende waarde is. Binnen GGZ Friesland wordt de PQ-16 distress score niet gebruikt bij het bepalen van verdere diagnostiek, zij gebruiken de totaalscore van de symptomen. *Onderzoeksvraag:* Wat is de voorspellende waarde van de distress score op UHR bij zes of meer symptomen van de PQ-16 in de tweedelijns Geestelijke Gezondheidszorg? *Populatie:* Het betreft een doelgerichte steekproef, de onderzoekspopulatie bestaat uit patiënten binnen de basis generalistische en gespecialiseerde GGZ, in de leeftijd van 14-35 jaar. *Methode:* Tussen februari-mei 2018 werd een kwantitatief, observati-oneel, retrospectief, cohortonderzoek uitgevoerd. *Resultaten:* In totaal werden 323 patiënten geïncludeerd met een gemiddelde distress score van 14,37. De algehele voorspellende waarde voor UHR-prognose per distress score is 61%. *Conclusie:* In vergelijking met de symptoomscore heeft de distress-score een hogere waarde voor het voorspellen van de UHR-prognose. Daarom wordt aanbevolen de distress-score in de dagelijkse praktijk te gebruiken.

Meesterproef VS ggz

Inloed van gastric bypass bij alcoholverslaving

Deze gevalsbeschrijving beschrijft het verpleegkundig diagnostisch proces bij een patiënt met alcoholverslaving ten gevolge van gastric bypass. Daar er verschuiving van verslaving plaatsvindt, zet de verpleegkundige in opleiding tot specialist in op een op maat gesneden behandeling. Het verrichten van diagnostiek is essentieel om de problemen in het functioneren in kaart te brengen. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de International Classification of Function, Disability and Health (ICF). Kennis over en bewustwording van de gevolgen van gastric bypass bij verslavingszorg is benodigd om passende behandeling te bieden. Er zijn geen evidence based behandelmethoden te vinden voor patiënten met alcoholverslaving en gastric bypass. Aanbevolen wordt om kennis binnen verslavingszorg te vergroten en de intake van obesitas klinieken aan te passen.

Mw. E. Haakma-Velstra

Onderzoeksartikel

Effecten van mondverzorgingsinterventies op de kwaliteit van leven van adolescenten in behandeling bij een FACT team

Een kwantitatief onderzoek met een one-group pretest-posttest design

Achtergrond: De mondgezondheid gerelateerde levenskwaliteit heeft invloed op het welzijn van individuen. Adolescenten in de leeftijd van 18-25 jaar met een psychiatrische stoornis ondervinden vaak problemen bij het aanpassen van hun leefstijl en worden blootgesteld aan risicofactoren die de mondverzorging beïnvloeden. Monitoring en interventies worden niet routinematig uitgevoerd en ondergewaardeerd door professionals in de geestelijke gezondheidszorg. *Doel:* Effect meten van de mondverzorgingsinterventies (NIC) op de mondgezondheid gerelateerde kwaliteit van leven van adolescenten met een psychiatrische stoornis. *Methode:* Een pre-post ontwerp werd gebruikt (n=21). Met een door patiënten zelf ingevulde vragenlijst werd gekeken naar sociaal demografische factoren en de Oral Health Impact Profile (OHIP-NL14) werd gebruikt om het effect van de interventie op de kwaliteit van leven te meten. *Resultaten:* Er werd een gemiddeld effect (0,46) en een significant verschil ($p < 0,002$) gevonden op de totale OHIP-NL14. De domeinen psychische ongemak, fysieke pijn en beperking lieten ook een gemiddeld effect zien. *Conclusies:* De NIC mondverzorgingsinterventies dragen bij aan de mondgezondheid gerelateerde kwaliteit van leven van adolescenten in behandeling bij een jeugd FACT team. Aanbevolen wordt het doen van een grootschaliger onderzoek met randomisatie, een langere follow-up periode en monitoring van de interventies.

Meesterproef VS ggz

Harmonie binnen Disharmonie

Deze gevalsbeschrijving geeft het diagnostisch proces weer van een patiënt met complexe problematiek op meerdere levensgebieden. In de GGZ lijken problemen op sociaal-emotioneel gebied naast de licht verstandelijke beperking (LVB) en een disharmonisch profiel onderbelicht. De schaal voor emotionele ontwikkeling (SEO-R) geeft inzicht in de fases van ontwikkeling en waar de ondersteuningsbehoeften liggen. Deze gevalsbeschrijving toont het belang aan van het opbouwen van een behandelrelatie wat bijdraagt aan acceptatie van de problematiek en behandeling. In overeenstemming met de patiënt zijn verpleegkundige interventies ingezet op basis van verpleegkundige diagnostiek. Zo laat de verpleegkundige in opleiding tot specialist haar deskundigheid zien in de rol als behandelaar, coach en innovator. Aanbevolen wordt bij mensen met LVB aanvullende diagnostiek toe te passen en teams te coachen, zodat de problematiek beter herkend wordt. Daarnaast is het doen van meer wetenschappelijk onderzoek door het toenemend aantal mensen met LVB in de GGZ van belang.

GGZ Noord Holland Noord

Mw. T.M.J.W. Pronk

Onderzoeksartikel

‘Wat vindt u er nu zelf van?’ Agressie in de hulpverleningsrelatie

Een kwalitatief onderzoek naar de ervaringen van ervaringsdeskundigen met het ontstaan, verergeren en verminderen van agressie binnen de hulpverleningsrelatie

Achtergrond en doel: Beleid met betrekking tot agressie in de hulpverleningsrelatie is voornamelijk gericht op voorspelbaarheid en beheersbaarheid, of is benaderd vanuit het perspectief van hulpverleners. Het patiëntenperspectief is in dit beleid, ondanks maatschappelijke en sociale druk, nog onvoldoende betrokken. Evidentie op dit gebied is zeer beperkt. Ervaringsdeskundigen zijn gezien hun functie goed in staat het patiëntenperspectief te verwoorden en zouden zodoende een bijdrage kunnen leveren aan het aanpassen van agressiebeleid aan het patiëntenperspectief. *Methode:* Er was sprake van een fenomenologisch onderzoek. Veertien ervaringsdeskundigen zijn in open interviews bevraagd naar hun beleefde ervaringen. *Resultaten:* Vanuit de analyse kwam naar voren dat ervaringsdeskundigen een unieke visie op ontstaan, verergeren en verminderen van agressie hebben. Er werden vijf, elkaar onderling beïnvloedende thema's onderscheiden, waarvan de eerste als centraal thema gezien werd. Dit waren: 'menselijke basiswaarden', 'behandeling en begeleiding', 'setting en juridisch kader', 'ziekte en persoonlijkheid' en 'overig'. *Conclusie:* De ervaringen en visie van ervaringsdeskundigen op agressie in de hulpverleningsrelatie bieden een toevoeging aan de huidige inzichten. Wanneer deze inzichten in beleid verwerkt worden biedt dit mogelijkheden om deze agressie te verminderen.

Meesterproef VS ggz

Behandeling van angst bij de ziekte van Parkinson

Een casestudie naar de rol van verpleegkundige diagnostiek in de behandeling van emotionele stemmingswisselingen bij ADHD

Bij de ziekte van Parkinson (ZvP) komen naast motorische symptomen ook niet-motorische symptomen zoals neuropsychiatrische stoornissen voor. Deze veroorzaken hoge lijdensdruk voor zowel patiënt als naastbetrokkenen. De angststoornis komt het meest voor en vertoont vaak een specifiek beeld. Patiënten herkennen dan vooral fysieke manifestaties van de angst, en weinig tot geen cognities. In deze gevalbeschrijving staat de vraag centraal wat in dergelijke situaties een adequate behandeling is. Hiervoor is onderzoek gedaan naar verklaringsmodellen voor de manifestatie van angst bij de ZvP en gezocht naar bevonden effectieve behandelingen hierbij. *Conclusie:* Angst bij de ZvP kan ontstaan als gevolg van de psychosociale effecten ervan, door wearing-off en als symptoom van de ZvP. Interventies dienen afgestemd te worden op de verschillende oorzaken. De betekenis die de patiënt aan ervaren oorzaken geeft dient hierbij leidend te zijn. De specialistische ggz lijkt hiervoor het meest geschikte behandelchelon.

Onderzoeksartikel

Slaapproblemen bij extramurale forensische patiënten en het verband met delict risico

Een kwantitatief beschrijvend correlatieel onderzoek naar slaapproblemen en het verband ervan met het delict risico volgens het risicotaxatie-instrument START

Achtergrond: Slaapproblemen onder (forensisch) psychiatrisch patiënten komen veelvuldig voor en worden nog onvoldoende gediagnosticeerd en behandeld. Een verstoring van de slaap kan de psychische conditie, emotionele stabiliteit, impulsiviteit, gedrag en middelengebruik beïnvloeden. Het is nog niet bekend of slaapproblemen een samenhang kennen met het delict risico zoals gemeten met risicotaxatie-instrumenten. In dit onderzoek wordt de samenhang tussen de slaapkwaliteit en het delict risico onder extramurale forensisch psychiatrische patiënten onderzocht. *Methoden:* Het is een correlatieel onderzoek waarin de samenhang tussen de subjectieve slaapkwaliteit op basis van de PSQI en de 20 protectieve en delict risico items van de START onder 70 forensisch psychiatrische patiënten in de extramurale zorgverlening wordt onderzocht. *Resultaten:* De resultaten tonen aan dat 89,2% van de patiënten slaapproblemen ervaart op basis van de PSQI-totaalscore. Uit de analyse blijkt dat er geen significante correlaties werden gevonden tussen de PSQI-totaalscore en de totaalscore van de protectieve dan wel de risico items van de START noch de afzonderlijke protectieve- en risico items van de START. *Conclusie:* Dit onderzoek heeft geen verband tussen slaapproblemen en het delict risico gevonden. Wel komen slaapproblemen veelvuldig voor. Onduidelijk blijft nog wat het effect van slaapproblemen op de risicotaxatie is onder forensisch psychiatrisch patiënten.

Meesterproef VS ggz

Overschaduwende emotionele gewaarwording

Autismespectrumstoornissen gaan vaak samen met comorbide stoornissen en een beperkte emotionele gewaarwording zoals alexithymie. Alexithymie is veelvoorkomend onder autisme-spectrumstoornissen en maakt de behandeling gecompliceerd. De meeste behandelrichtlijnen zijn specifiek stoornisgericht, ondanks dat onderzoek een integrale transdiagnostische behandelaanpak adviseert. Een integrale transdiagnostische behandelaanpak richt zich op het herkennen en behandelen van gemeenschappelijke- en afzonderlijke symptomen tegelijkertijd. Deze gevalsbeschrijving is een voorbeeld van welke invloed multiproblematiek in combinatie met een beperkte emotionele gewaarwording op de behandeluitkomsten kan hebben. De meeste behandeluitkomsten zijn gebaseerd op subjectieve gegevens, dit geeft mogelijk een vertekend beeld van de effectiviteit van de behandeling als iemand een beperkte emotionele gewaarwording heeft. Een geïntegreerde transdiagnostische behandeling pakt verschillende symptomen tegelijkertijd aan, maar geeft geen uitsluitsel over de behandelbaarheid van de verschillende symptomen. In toekomstig onderzoek is het van belang om experimenteel onderzoek te doen naar werkzame en belemmerende aspecten in integrale transdiagnostische behandelingen.

GGZ Rivierduinen i.s.m. Centrum '45

Mw. W. de Graaf

Onderzoeksartikel

Een kwantitatief beschrijvend dwarsdoorsnede onderzoek naar de zorgbehoeften van cliënten met de combinatie van een ernstige psychische aandoening en verslavingsproblematiek

Achtergrond: In Nederland komt het frequent voor dat cliënten te maken hebben met verslavingsproblematiek in combinatie met een ernstige psychische aandoening (EPA). De zorgbehoeften van deze doelgroep zijn nog onbekend, waardoor deze doelgroep qua zorg tussen wal en schip dreigt te raken. *Doel:* Het verkrijgen van inzicht in de onvervulde zorgbehoeften van cliënten met de combinatie van een EPA en verslavingsproblematiek. *Methodes:* De onderzoekspopulatie betrof volwassen cliënten welke in behandeling zijn geweest bij GGZ Rivierduinen in één van de wijk- of FACT-teams. Eerder verzamelde data middels de Camberwell Assessment of Need Short Appraisal Schedule (CANSAS) werd geanalyseerd, waarbij een frequentieverdeling werd gemaakt en de zorgbehoeften op item-niveau in kaart zijn gebracht. *Resultaten:* In totaal zijn 646 ingevulde vragenlijsten gebruikt. De onvervulde zorgbehoeften centeren zich in de domeinen: drugs, alcohol, activiteiten overdag, psychisch welbevinden, gezelschap, betaald werk, beleving van de seksualiteit, en intieme relaties. *Conclusie:* De uitkomsten van dit onderzoek laten zien dat er een discrepantie is tussen de geleverde zorg en de zorgbehoeften gerapporteerd door de cliënt zelf. De behandeling vraagt om een holistisch benadering waarbij er voldoende aandacht is voor de samenhang van de problematiek en er geïntegreerd behandeld wordt.

Meesterproef VS ggz

Ruimte voor rouw

Rouwen bij de bipolaire stoornis

In deze gevalbeschrijving staat de behandeling van een vrouw met een bipolaire-stoornis en diverse ingrijpende levensgebeurtenissen centraal. De focus van de behandeling richtte zich op de verpleegkundige diagnose rouw. Verpleegkundige interventies die door de verpleegkundige in opleiding tot specialist zijn toegepast zijn: ondersteuning bieden bij rouwverwerking en hoopbevordering. De behandeling resulteerde in een significante verbetering in de verpleegkundige zorgresultaten rouwverwerking en psychosociale aanpassing: levensverandering. Beide toegepaste interventies blijken effectief bij het behandelen van rouw waarbij het unieke levensverhaal van de cliënt en toepassing van narratieve- en reminiscentietechnieken werkzaam waren. De verpleegkundig specialist is bij uitstek de aangewezen discipline om in de behandeling van rouwverwerking een belangrijke rol in te nemen gezien haar holistische achtergrond.

Mw. J.A.S. Brinkman

Onderzoeksartikel

Ouder-kind relaties na de vlucht

Onderzoek naar de samenhang tussen posttraumatische stressreacties en ouderlijke opvattingen over emoties van vluchtelingkinderen

Introductie: Vluchtelinggezinnen zijn door blootstelling aan meerdere traumatiserende gebeurtenissen kwetsbaar voor het ontwikkelen van posttraumatische stressreacties. In deze cross-sectionele studie wordt de samenhang onderzocht tussen posttraumatische stress en culturele opvattingen over emoties bij 20 vluchteling gezinnen met kinderen van 8-18 jaar, afkomstig uit het Midden-Oosten en Rusland. *Methode:* Bij 16 kinderen is de ernst van posttraumatische stress gemeten met een semigestructureerd interview (Clinician-Administered PTSD Scale for Children and Adolescents DSM-IV/ DSM V (Nader et al., 1996; Diehle, Roos, Boer & Lindauer, 2012; Pynoos et al., 2015). Leeftijd, type trauma en geslacht zijn beschreven. Bij de ouders is gevraagd naar opvattingen over emoties bij kinderen (Parents' Beliefs About Children's Emotions, Halberstadt et al., 2015) en naar hun ervaren angstniveau (Beck Anxiety Inventory, Beck, Epstein, Brown & Steer, 1988). *Resultaten:* Er is géén relatie gevonden tussen de mate van angst bij ouder en traumatische stress van het kind. Wel is er een samenhang gevonden tussen opvattingen over manipulatie bij kinderen, stabiliteit van emoties en de ernst van traumatische stress bij het kind. *Conclusies:* Opvattingen over emoties dienen geëxploreerd te worden bij vluchtelinggezinnen om hen goed bij te kunnen staan in de behandeling van traumatische stress van het kind.

Meesterproef VS ggz

Systeeminterventies bij jonge Yezidi vluchtelingen

Op 4 augustus 2014, zijn er in het noorden van Irak, 9.900 mensen van de Yezidi gemeenschap, vermoord of vermist geraakt. Dit is een genocide, wat een moord op een heel volk om ideologische redenen betekent, met een impact die op de overlevenden nog decennia voelbaar zal zijn. Deze gevalbeschrijving betreft een 19-jarige Yezidi adolescent uit Irak die samen met zijn familie is gevlucht nadat hij getuige was van de genocide. In zijn jeugd hebben patiënt en zijn familie geleden onder het fysieke geweld van vader. Traumabehandeling is, na aankomst in Nederland, zeer snel gestart. Systeem interventies zijn ingezet om de krachten van het gezin te versterken. Dit heeft geresulteerd in het hervinden van hoop op de toekomst en vermindering van posttraumatische stressklachten. De multidisciplinaire behandeling bestond uit systeem interventies, naast individuele traumabehandeling, welke is uitgevoerd door de verpleegkundig specialist in opleiding.

Lentis, FPC Dr. S. van Mesdag

Mw. J.E. Bos

Onderzoeksartikel

Effecten van mindfulnessstraining op welbevinden en symptomen van depressie en angst bij mensen met een psychiatrische stoornis

Een kwantitatief quasi-experimenteel onderzoek met een one-group pretest-posttest design

Achtergrond: Een hoge mate van welbevinden zorgt voor een betere gezondheid en bevordert herstel. Mindfulness is geassocieerd met bevordering van welbevinden en verminderen van depressie- en angstsymptomen. *Doel:* Dit onderzoek is een kwantitatief quasi-experimenteel onderzoek naar het effect van mindfulnessstraining op welbevinden en depressie- en angstsymptomen bij mensen met een psychiatrische stoornis. *Method:* Patiënten van het Centrum Integrale Psychiatrie van Lentis volgden een wekelijkse mindfulnessstraining gedurende acht weken. Patiënten waren gediagnostiseerd met een stemmings- (51.9 %), angst- (21.3 %), of een overige (25.0%) stoornis. Voor en na de mindfulnessstraining vulden de deelnemers zelfrapportage vragenlijsten in over welbevinden (Mental Health Continuum-Short Form), depressiesymptomen (Beck Depression Inventorie) en angstsymptomen (Generalized Anxiety Disorder Questionnaire). *Resultaten:* Drieënvijftig deelnemers aan het onderzoek volgden een mindfulnessstraining (gemiddelde leeftijd 48.5 jaar (SD = 13.2) 67.9 % vrouw). Het onderzoek toont een toename van welbevinden, $t(52) = -3.93, p = < 0.001$, afname van depressiesymptomen $t(51) = 6.23, p = < 0.001$, en angstsymptomen $t(51) = 6.36, p = < 0.001$. *Conclusie:* Dit onderzoek toont aan dat mindfulness-training een interventie kan zijn om welbevinden te bevorderen en depressie- en angstsymptomen te verminderen bij mensen met een psychiatrische stoornis. Vervolgonderzoek is nodig om het effect te vergelijken met een controlegroep.

Meesterproef VS ggz

Behandeling van ziekte of gezondheid?

Het bevorderen van positieve gezondheid krijgt steeds meer aandacht in de behandeling van psychiatrische ziekten. Kernelementen van positieve gezondheid zijn zelfmanagement, welbevinden en optimaal functioneren. Gezondheid is meer dan alleen de afwezigheid van ziekte. De depressieve stoornis heeft aanzienlijke gevolgen op het functioneren. De patiënte in deze gevalsbeschrijving had door haar klachten, passend bij de depressieve stoornis, moeite met het uiten van wat voor haar van betekenis is. In deze gevalsbeschrijving staat centraal op welke wijze een behandeling, op een acute psychiatrie afdeling, de positieve gezondheid bevordert van een patiënte met een ernstige depressieve stoornis. Met de symptoombehandeling in de acute fase wordt de sterkste verbetering gezien op het dagelijks functioneren. Door het in kaart brengen van belangrijke waarden, behoeften en het functioneren, kan een persoonsgerichte behandeling worden ingezet om de positieve gezondheid te bevorderen.

Mondriaan i.s.m. MET ggz

Mw. L.B.S. Caris

Onderzoeksartikel

Zorgmijders over de toegang tot verslavingszorg

Bevorderende en belemmerende factoren in de toegankelijkheid van verslavingszorg vanuit het perspectief van zorgmijdende mensen met een verslavingsstoornis: een kwalitatief multicenter onderzoek

Achtergrond en doel: Ondanks bewezen effectieve en geïntegreerde behandelmethoden voor verslavingsproblematiek ontvangt de meerderheid van de mensen met een verslavingsstoornis geen behandeling, hetgeen leidt tot nadelige gevolgen voor de persoonlijke gezondheid en maatschappij. Ervaringen van zorgmijders inzake de toegankelijkheid van verslavingszorg blijken nauwelijks onderzocht. Dit onderzoek beoogt inzicht te geven in de ervaren bevorderende en belemmerende factoren inzake de toegankelijkheid van verslavingszorg vanuit het perspectief van zorgmijders met een verslavingsstoornis. *Methode:* Het betreft een kwalitatief onderzoek waarbij interpretatie van data verricht werd middels een thematische analyse. *Dataverzameling* is verzameld door Semigestructureerde interviews aan de hand van een topiclijst. *Resultaten:* Uit tien interviews zijn een zestal thema's naar voren gekomen die van invloed zijn op de toegankelijkheid van verslavingszorg: factoren gerelateerd aan verslavingszorg, stigma, persoonlijke factoren, consequenties van gebruik, kennistekort en sociaal netwerk. *Conclusie:* Persoonlijke factoren blijken een doorslaggevende rol te spelen in de toegankelijkheid van verslavingszorg bij zorgmijders met een verslavingsstoornis. Ondersteuning van naasten, aansluiting bij zorgbehoeften en consequenties van gebruik worden gezien als bevorderende factoren. Belangrijke belemmerende factoren zijn stigmatisering, kennistekort en factoren gerelateerd aan verslavingszorg, zoals stigmatisering vanuit hulpverlening en organisatorische barrières. Interventies gericht op persoonlijke factoren verdienen daarom aanbeveling.

Meesterproef VS ggz

Wat als de pillen niet meer werken?

Ondanks inzet van farmacotherapie blijven 10–20% van de schizofreniepatiënten therapieresistent hetgeen bij ouderen gepaard gaat met een aanhoudend hoge lijdensdruk. Vooruitlopend op de verwachte verdubbeling van oudere schizofreniepatiënten in combinatie met deze prevalentiecijfers is aandacht voor niet-medicamenteuze interventies cruciaal. Deze gevalbeschrijving beschrijft de invloed van een verpleegkundige behandeling op het reduceren van deze aanhoudend hoge lijdensdruk. Hantering van de presentiebenadering is aangewezen om inzicht te krijgen in en aansluiting te vinden op de belevingswereld en zorgbehoeften van deze doelgroep. Hiernaast zijn structurende interventies van meerwaarde gebleken inzake het persoonlijk welbevinden en de kwaliteit van leven. Voor de klinische praktijk verdient het organiseren en waarborgen van continuïteit van deze complexe zorg echter doorlopende aandacht. De verpleegkundig specialist GGZ is hierin bij uitstek geschikt om het verpleegkundig behandelproces vorm en leiding te geven. Uitkomsten van deze gevalbeschrijving ondersteunen de behoefte aan een uniforme formulering van 'structuur bieden' en erkenning als NIC-interventie.

Mondriaan i.s.m. MET ggz

Mw. M.L.L. van Hegelsom

Onderzoeksartikel

Wat maakt nu dat ene, kleine pilletje...

Motieven voor langdurig gebruik van benzodiazepinen bij vrouwen vanaf 65 jaar: een fenomenologisch onderzoek via narratieve diepte-interviews

Achtergrond: De literatuur beschrijft weerstand van patiënten tegen afbouw van benzodiazepinen. Gevolgen van langdurig gebruik zoals vallen, cognitieve achteruitgang en verslaving worden vaak gemarginaliseerd. Ouderdom in combinatie met het vrouwelijke geslacht wordt geassocieerd met grotere consumptie van benzodiazepinen. Ondanks behandeling binnen de ambulante ggz, is afbouw moeilijk te realiseren. *Doelstelling:* Welke motieven hebben vrouwen vanaf 65 jaar voor langdurig benzodiazepinengebruik? Toenemend inzicht in deze motieven moet leiden tot een adequatere signalering van afhankelijkheid en effectieve terugdringing. *Methode:* Dit fenomenologische onderzoek maakt gebruik van een doelgerichte gelegenheidssteekproef. Data zijn verzameld via acht narratieve diepte-interviews. Verwerking en analyse vond plaats via de methode van Colaizzi. *Resultaten:* Uit de data-analyse komen vier thema's: verloop, bagatelliseren, tweestrijd en verbergen. De belangrijkste motieven zijn behoud van innerlijke rust en verdringing van eenzaamheidsgevoelens om zo kwaliteit van leven en autonomie te behouden. *Conclusie:* Motieven voor langdurig gebruik blijken gelaagd en divers. Aanpassingen voor een veiliger gebruik zijn noodzakelijk. Ontwikkeling hiervan kan conform de gevonden thema's. Effectieve verpleegkundige interventies middels laagdrempelige voorlichting en psycho-educatie, met de nadruk op leefstijl bij ouderen bieden kansen. Tevens kan bespreekbaarheid van langdurig gebruik zonder vooroordeel bewustwording en motivatie om te minderen bevorderen.

Meesterproef VS ggz

Shared Decision Making: in goede én slechte tijden?

Een bipolaire-I-stoornis is een ingewikkelde stemmingsstoornis, welke de kwaliteit van leven kan beperken en veelal invaliderend is. Het aantal patiënten met een bipolaire stoornis ouder dan 60 jaar bedraagt momenteel 10-25% en zal door vergrijzing verder toenemen. Volgens de Richtlijn bipolaire stoornissen (2015) vormt de methode van shared decision making (SDM) een geschikte leidraad in het behandel- en herstelproces. Vaak blijken bij SDM significant minder ernstige, manische episodes van kortere duur voor te komen. Deze gevalsbeschrijving toont het verpleegkundig behandelproces bij een oudere patiënt met een bipolaire-I-stoornis en een verminderd ziekte-inzicht. Concluderend kan worden gesteld dat SDM gedeeltelijk heeft bijgedragen aan de stabilisatie van de bipolaire-I-stoornis. Bij SDM dient er expliciete aandacht te zijn voor de voorkeuren en waarden van de oudere patiënt, met behoud van autonomie als uitgangspunt. Gebruik van NIC interventies sluit goed aan bij SDM en stimuleert het verpleegkundig behandelproces.

Parnassia Groep, Fivoor (regio NH/ZH), Indigo, regio NH & ZH

Dhr. M. Gravesteyn

Onderzoeksartikel

Verslaving en een licht verstandelijke beperking?

Een kortdurende prevalentiestudie naar licht verstandelijke beperking binnen de intakefase van de ambulante verslavingszorg

Achtergrond: Ondanks de toegenomen belangstelling in Nederland voor het middelengebruik bij mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB), is binnen de verslavingszorg de prevalentie van LVB onbekend. Binnen de verslavingszorg wordt LVB veelal niet tijdig herkend waardoor behandeling onvoldoende aan kan sluiten op de zorgbehoefte van de cliënt met LVB. *Doel:* Deze beperkte prevalentiestudie heeft als doel de prevalentie en kenmerken van LVB binnen Brijder Ambulant Den Haag te onderzoeken. *Methode:* Het betreft een gelegenheidsstreekproef binnen de intakefase van de periode september tot en met december 2017. Alle aangemelde volwassenen zijn benaderd voor afname van de Screener for intelligence and learning disability (SCIL). *Resultaten:* Binnen de steekproef (n=63) is er bij 46% sprake van LVB of het vermoeden van LVB. De steekproef bestond voornamelijk uit mannen (89%) in de leeftijd van 25 tot 67 jaar. De meest voorkomende hoofdiagnoses waren stoornissen in alcohol- (49%), cannabis- (24%) of stimulantiumgebruik (13%). *Conclusie:* Het substantiële deel van de populatie met LVB geeft aanleiding om binnen de verslavingszorg vroegtijdig te screenen en het behandel aanbod aan te passen op LVB-problematiek. Vervolgonderzoek naar de resultaten en naar het beloop van de behandeling is wenselijk.

Meesterproef VS ggz

De hulpvraag formatie bij een affectfobie

Vermijding is kenmerkend voor angststoornissen. Dit ontstaat als bescherming tegen angst en wordt als ziekelijk gedrag beschouwd welke de angststoornis in stand houdt. Wanneer er angst ontstaat voor gevoel en vermijding daarbij de coping is, is er sprake van een affectfobie. De psychopathologie wordt daarbij gezien als een manifestatie van de onderliggende affectfobieën. Deze kan mogelijk een aanleiding geven voor een depressie. Bij een affectfobie ontstaat vaak het onvermogen om een hulpvraag te formuleren die gericht is op het gevoel dat wordt vermeden. Dit maakt de behandelindicatie vaak onduidelijk. Het is aan te bevelen om bij cluster C persoonlijkheidsproblematiek aandacht te hebben voor de werkdiagnose affectfobie en 'de levenslijn' en 'de Yucelmethode' in te zetten als interventie bij het exploreren van de hulpvraag. Deze narratieve benadering geeft de basis waaruit de hulpvraag kan worden geformuleerd.

Parnassia Groep, Fivoor (regio NH/ZH), Indigo, regio NH & ZH

Mw. E.C. Bakker

Onderzoeksartikel

Vroege (h)erkenning van licht verstandelijke beperkingen bij jongeren met verslavingsproblematiek

Een kwantitatief cross-sectioneel onderzoek naar de prevalentie van licht verstandelijke beperking bij jongeren met verslavingsproblematiek in een klinische setting

Achtergrond: Jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) zijn kwetsbaarder voor groepsdruk dan jongeren zonder LVB. Zij kunnen daarnaast minder goed omgaan met stressvolle situaties en beschikken in mindere mate over adequate coping of zelfregulerend gedrag. Daardoor zijn ze vatbaarder voor het ontwikkelen van problemen gerelateerd aan middelengebruik. Om passende behandeling te kunnen geven is het zaak in een vroeg stadium zicht te krijgen op de aanwezigheid van een licht verstandelijke beperking. *Doel:* Dit kwantitatieve onderzoek heeft tot doel om te bepalen bij hoeveel patiënten opgenomen in de verslavingskliniek voor jongeren, Mistral, er een vermoeden is van een verstandelijke beperking. *Methode:* Middels dossieronderzoek werd gezocht naar vastgestelde gegevens ten aanzien van het verstandelijk vermogen. Bij patiënten waarbij geen gegevens bekend waren, werd de SCIL afgenomen. *Resultaten:* In totaal is er bij één derde van de patiënten opgenomen bij Mistral een vermoeden van een verstandelijke beperking. *Conclusie:* Een aanzienlijk deel van de patiënten die worden opgenomen bij Mistral heeft vermoedelijk een verstandelijke beperking. Verder onderzoek is nog wel nodig. Een kritische blik op diagnostiek, bejegening en interventies is nodig om deze doelgroep voldoende te kunnen laten profiteren van het behandel aanbod.

Meesterproef VS ggz

Schizofrenie en ASS: oorzaak en gevolg

Schizofrenie en autismespectrumstoornissen (ASS) kennen veel overeenkomsten in symptomatologie, waardoor het stellen van de juiste diagnose wordt bemoeilijkt. Kennis over de overeenkomende en onderscheidende symptomen, en zorgvuldige diagnostiek is daarom van belang. Echter, tot in het recente verleden werd veelal het meest bekende beeld gediagnosticeerd (schizofrenie), werd de diagnose ASS gemist en de behandeling ingezet volgens de Richtlijn Schizofrenie. Het proces rond herdiagnostiek en het opnieuw vaststellen van de verpleegkundige interventies nadat de diagnose was gewijzigd, komen aan de orde in deze gevalse beschrijving. Het beslaat het vakgebied van de verpleegkundig specialist, die, naast kennis over psychiatrie, ook beschikt over kennis ten aanzien van psychosociaal functioneren. Zij beschikt over de vaardigheden om onderzoek uit te voeren en middels klinisch redeneren tot een onderbouwde diagnose te komen. De herziene verpleegkundige interventies en gewenste uitkomsten van de behandeling sloten beter aan bij de individuele behoeften van de patiënt.

Parnassia Groep, Fivoor (regio NH/ZH), Indigo, regio NH & ZH

Dhr. K. Smeding

Onderzoeksartikel

De veiligheidsbeleving bij adolescenten gedurende hun behandeling op een gesloten afdeling binnen de kinder- en jeugdpsychiatrie

Een exploratief kwalitatief beschrijvend onderzoek naar veiligheidsbeleving en beïnvloedende factoren

Achtergrond: Een belangrijke voorwaarde om een klinische behandeling aan te kunnen gaan voor jongeren opgenomen op een gesloten afdeling binnen de kinder- en jeugdpsychiatrie is het ervaren van fysieke en emotionele veiligheid. In de dagelijkse praktijk geven deze jongeren regelmatig aan zich niet veilig te voelen. Niet bekend is hoe veiligheidsbeleving er voor deze doelgroep uitziet en welke aspecten meespelen. *Methode:* Middels kwalitatief onderzoek werden semigestructureerde interviews afgenomen onder tien participanten, opgenomen op een gesloten behandelafdeling. *Resultaten:* De ervaren mate van controle is een belangrijke factor in de veiligheidsbeleving. Dit kan zowel positief als negatief van invloed zijn. Naast eigen kenmerken en individuele eigenschappen ervaren participanten met name het gedrag van de ander als van invloed. Hierbij werden zelfbeschadigend gedrag en drugsgebruik door medepatiënten als sterk negatief van invloed ervaren. Het sociotherapeutisch team heeft grote invloed op veiligheidsbeleving, het verdere behandelteam nauwelijks. *Conclusie:* De mate van ervaren controle vormt de basis voor het gevoel van veiligheid. Deze basis wordt gevormd door een samenspel tussen individuele eigenschappen, het gedrag van mensen uit de sociale context en de fysieke omgeving. Het sterkt negatief van invloed op de veiligheidsbeleving zijn drugsgebruik en zelfbeschadigend gedrag van de ander.

Meesterproef VS ggz

De aanhouder 'bindt'

De invloed van cultuur

Een behandeltraject bij een zorgmijdende adolescent met complexe posttraumatische stressklachten in combinatie met LVB- en hechtingsproblematiek. In deze gevalbeschrijving staat de 19-jarige Delano centraal. Delano is een jongen, gediagnosticeerd met een licht verstandelijke beperking, hechtingsproblematiek, posttraumatische stressklachten en stemmingsproblematiek. Op gedragsniveau is er sprake van herbelevingen, emotieregulatie-problematiek en stemmingswisselingen. Op cognitief vlak spelen negatieve gedachten, naast een negatief zelfbeeld. Delano hanteert een vermijdende copingsstrategie. Afgelopen jaren is vanuit de GGZ getracht passende behandeling te bieden. Vanuit angst en bijkomende afweermechanismen is het eerder niet gelukt een behandelrelatie op te bouwen. Klachten bleven onbehandeld. Verpleegkundig specialist in opleiding zette opnieuw een traject van relatieopbouw in via de presentiemethode. In combinatie met ouderbegeleiding en farmacotherapeutische behandeling, is gestart met de training in affectieve en interpersoonlijke regulatievaardigheden voor meervoudig getraumatiseerde adolescenten (TRAP). Er is toegewerkt naar Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR).

Parnassia Groep, Fivoor (regio NH/ZH), Indigo, regio NH & ZH

Mw. M.P.C. Hoedelmans

Onderzoeksartikel

Delier bij oudere patiënten in een psychiatrisch ziekenhuis

Een cross-sectioneel onderzoek naar prevalentie en symptomatologie bij opname

Achtergrond: Een delier is een ernstige neurocognitieve stoornis die vaak voorkomt bij kwetsbare ouderen. Tijdige herkenning en behandeling van delier zorgt voor een betere prognose. Echter levert dit in praktijk problemen op vanwege de gelijkis met psychiatrische stoornissen. In dit onderzoek wordt de prevalentie en het symptoomprofiel van delier bij ouderen met psychiatrische stoornissen bij opname in een psychiatrisch ziekenhuis onderzocht. *Method:* Er werd een beschrijvend onderzoek verricht met een cross-sectioneel design onder ouderen > 55 jaar bij opname in een psychiatrische kliniek voor ouderen in de periode 14-4-2013 t/m 14-1-2014. De onderzoekspopulatie bestond uit 40 patiënten, gescreend met de DRS-R-98. Met behulp van geldende afkapscores voor de diagnose werden patiënten met elkaar vergeleken (4 met delier, 9 met mogelijk delier, 27 zonder delier). Uit de patiëntendossiers werden patiëntenkenmerken verzameld. De symptomen van delier werden verzameld en geanalyseerd aan de hand van de DRS-R-98. *Resultaten:* De geschatte prevalentie van delier bij opname varieerde van 10.0% tot 32.5%. Naast kenmerkende cognitieve symptomen met acuut begin en wisselend beloop waren slaapwaakstoornissen en motorische onrust onderscheidend. *Conclusie:* Delier is een complexe stoornis vanwege een brede variatie in symptomen en variatie in symptomen met een wisselend beloop. Vervolgonderzoek naar prevalentie en kenmerkende symptomen van subtypen van delier met meerdere meetmomenten is noodzakelijk.

Meesterproef VS ggz

Is er nog hoop?

Demoralisatie bij patiënten met dubbele diagnose: interventies om de kwaliteit van leven te verbeteren

Deze gevalbeschrijving komt voort uit de veronderstelling dat demoralisatie een negatieve invloed heeft op de kwaliteit van leven van de patiënt met schizofrenie en chronische verslavingsproblematiek. De lifetime prevalentie van patiënten met schizofrenie in Nederland is 0,5%. Ongeveer de helft van de patiënten met ernstige psychiatrische stoornissen (waaronder schizofrenie) hebben aan middelen gerelateerde stoornissen. Dubbele diagnose leidt tot meer en ernstigere symptomen en ernstige beperkingen op verschillende levensdomeinen. Insteek voor behandeling van deze doelgroep is het bevorderen van motivatie om tot gedragsverandering te komen. Recent onderzoek toont aan dat bij 86% van dubbele diagnose patiënten bij opname sprake is van demoralisatie. Demoralisatie wordt gekenmerkt door subjectieve incompetentie: een ervaren onvermogen iets aan de eigen situatie te veranderen en waarbij geen hoop meer is op een betere toekomst. Interventies moeten daarom gericht zijn op de wensen en mogelijkheden die patiënten nog hebben. Positieve ervaringen verminderen de effecten van demoralisatie, waardoor motivatie voor verdere behandeling wordt bevorderd. Bevorderen van de therapeutische relatie, hoopbevordering en gezamenlijk doelen stellen dragen bij aan hoop, gezondheidzoekend gedrag en kwaliteit van leven bij patiënten met dubbele diagnose. Dit past goed binnen de behandeling van dubbele diagnose patiënten ten behoeve van hun herstelproces. Voor de diagnostiek van demoralisatie en toepassing van evidence based interventies is verder onderzoek nodig.

Parnassia Groep, Fivoor (regio NH/ZH), Indigo, regio NH & ZH

Mw. Y.R. van Baalen

Onderzoeksartikel

Waar is die Roze wolk?

Een kwalitatief fenomenologisch onderzoek naar perinatale GGZ

Vanwege de fysieke, psychologische en sociale veranderingen tijdens de zwangerschap, de verhoogde prevalentie van angststoornissen tijdens de perinatale periode en de invloed hiervan op het beloop van de zwangerschap en ontwikkeling van het kind is het van belang om zorgbehoeften rondom de perinatale zorg te inventariseren. Het is onbekend hoe huidige behandelinterventies worden ervaren bij zwangere en post-partum vrouwen met een angststoornis/PTSS en aan welke interventies behoefte is. *Methode:* Een kwalitatief fenomenologisch onderzoek door middel van open interviews bij acht respondenten binnen de peripartumpoli van PsyQ. *Resultaten:* Perinatale zorgbehoeften bij zwangere- en postpartum vrouwen met een angststoornis/PTSS bestaan uit het ervaren van vertrouwen in het contact met de behandelaar, het zich voorbereid voelen op de bevalling en postpartumperiode, het ervaren van een klik met de behandelaar en het ontvangen van adviezen in de vorm van handvatten en tips. *Conclusie:* Wanneer in de behandeling van zwangere- en postpartum vrouwen met een angststoornis/PTSS aandacht besteed wordt aan emoties die gepaard gaan met assertiviteit zorgt dit ervoor dat deze specifieke, complexe doelgroep hun zorgbehoeften durven te uiten bij de behandelaar.

Meesterproef VS ggz

Overheersende stemmen

Uit onderzoek blijkt dat 25% van de patiënten met schizofrenie, welke in behandeling zijn bij een geaccrediteerd FACT team, geen behandeling ontvangt zoals beschreven in de 'Multidisciplinaire richtlijn schizofrenie' uit 2012 (Molag-Mussen, Beckers & Van de Mortel, 2018). Cognitieve gedragstherapie (CGT) wordt niet of te laat aangeboden als behandelinterventie bij het horen van stemmen. In deze gevalbeschrijving wordt farmacotherapie gecombineerd met cognitieve gedragstherapie als interventie binnen het FACT team. De COMET, een protocol voor CGT, toont een positieve verschuiving in de mate van overtuiging in opvattingen van de stemmen waardoor er meer ruimte ontstaat voor het naar wens vervullen van maatschappelijke rollen. De verpleegkundig specialist GGZ is bij uitstek de professional welke het gat tussen de wetenschappelijke literatuur en behandelpraktijk kan verkleinen doordat zij opgeleid en bevoegd is op het gebied van zowel farmacologische interventies als ook CGT.

Parnassia Groep, Fivoor (regio NH/ZH), Indigo, regio NH & ZH

Dhr. J.H. Hermsen

Onderzoeksartikel

Herstelervaringen van ouderen met verslavingsproblematiek die deelnamen aan de herstelgroep 'Schoon genoeg na 55+'

Een descriptief en prospectief cohortonderzoek

Achtergrond: Het aantal ouderen dat last heeft van een verslaving neemt toe. Er is echter weinig onderzoek gedaan naar behandelingen voor deze groep. De Parnassia Groep heeft herstelgroepen gevormd speciaal voor verslaafde ouderen. In de praktijk worden deze als nuttig ervaren maar kennis over de deelnemers en de herstelervaringen van de groepen ontbreekt nog. *Methode:* Er is onderzoek gedaan naar drie herstelgroepen. Met descriptieve statistiek zijn de kenmerken van de deelnemers in kaart gebracht. Met een prospectief cohortonderzoek zijn de herstelervaringen van de deelnemers aan de groepen gemeten. *Resultaten:* De groepen bestonden uit evenveel mannen als vrouwen, waarvan een meerderheid relatief lager opgeleid was. Een meerderheid was alleenwonend maar beschikte wel over een sociaal netwerk. Voor de meeste deelnemers was alcohol het primaire probleem. Het aantal dagen dat er alcohol genuttigd wordt, is significant verminderd in de meetperiode. Op de andere uitkomstmaten zijn geen verschillen gevonden. *Conclusie:* Kenmerken van de deelnemers aan de herstelgroep zijn duidelijk geworden. Er is een beperkte significante verandering gevonden in het herstel van de deelnemers. Verder onderzoek is nodig waarbij aanbevolen wordt om empowerment bij instroom in de herstelgroep, over een langere periode en bij een controlegroep te meten.

Meesterproef VS ggz

Terugval reduceren na detoxificatie van alcohol

Na behandeling in de verslavingszorg heeft 50 tot 70% van de patiënten binnen een jaar een terugval. Het voorkomen van terugval bij een alcoholstoornis kent vaak meerdere aspecten waarbij naast farmacotherapie ook psychosociale interventies nodig zijn. Daarnaast moet er aandacht zijn voor comorbide psychiatrische stoornissen, stress, de thuissituatie en leefstijl. Deze gevalsbeschrijving laat zien wat de rol is van de verpleegkundige in opleiding tot specialist (VIOS) GGZ bij het voorkomen van terugval bij alcoholstoornis. De verpleegkundig specialist combineert medische, psychologische en verpleegkundige kennis en behandelingsmogelijkheden. Beargumenteerd wordt dat de patiënt er baat bij heeft als de V(IO)S als regiebehandelaar het voorkomen van terugval na detoxificatie behandelt.

Parnassia Groep, Fivoor (regio NH/ZH), Indigo, regio NH & ZH

Mw. M.A. Snijder

Onderzoeksartikel

Middelengebruik bij jongeren met een aandachtstekortstoornis met of zonder hyperactiviteit

Een kwantitatief onderzoek naar de vraag welke genotmiddelen de voorkeur hebben bij jongeren met AD(H)D en of dit verschilt per subtype

Jongeren met een aandachtstekortstoornis, met of zonder hyperactiviteit (AD(H)D), hebben een grote kans om verslaafd te raken aan een middel. Echter is er weinig onderzoek gedaan naar de samenhang tussen AD(H)D en middelengebruik binnen de jeugdverslavingszorg. Het doel van dit kwantitatieve onderzoek was om 1) te onderzoeken welke genotmiddelen de voorkeur hebben in het gebruik bij jongeren met ADHD of ADD en 2) of er verschil tussen de kwantitatieve variabelen van het middelgebruik tussen de groepen 'ADHD + verslaving' (hierna V-ADHD), 'ADD + verslaving' (hierna V-ADD) en 'Alleen verslaving' (hierna V-ZP). Een totaal van 313 jongeren, 28 jongeren met ADD, 41 met ADHD en 244 met alleen verslaving, waren onderdeel van het dit onderzoek met een multigroup cohort design. Dataverzameling heeft plaatsgevonden via een gevalideerde set vragenlijsten, welke in het kader van de behandeling is afgenomen (Routine Outcome Measurement; ROM). Statistische significante verschillen werd gevonden tussen de groepen in het gebruik van XTC/MDMA, amfetamine, speed en snuif cocaïne en waarbij de groep V-ADHD meer dagen gebruikte dan de groep verslaving en bij het laatste middel de groep V-ADHD meer dagen gebruikte dan de groep V-ADD. Naast de gevonden significante verschillen lijkt de groep V-ADHD een voorkeur te hebben voor stimulerende middelen en de groep V-ADD voor dempende middelen.

Meesterproef VS ggz

Leer mij wat ik voel: het onbekende gevoel na trauma

Ruim drie procent van alle kinderen wordt blootgesteld aan mishandeling. Uit onderzoek is gebleken dat elke vorm van kindermishandeling invloed heeft op de ontwikkeling van de hersenen en de persoonlijkheid. Mishandeling heeft ook invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling met als gevolg een grote discrepantie tussen het ontwikkelingsniveau van het zelfregulerende vermogen, sociale vaardigheden en cognitieve ontwikkeling. Suïcidale vroegkinderlijk getraumatiseerde jongvolwassen vrouwen die zichzelf niet kunnen reguleren, laten veelal zelfbeschadigend gedrag zien. De behandeling van jongeren met deze problematiek is dan ook complex. In deze gevalbeschrijving is aangetoond dat het van cruciaal belang is om interventies te richten op het achtergebleven ontwikkelingsniveau. De verpleegkundige behandelinterventies gericht op het leren herkennen en erkennen van emoties, bleken van groot belang te zijn in deze behandeling.

Parnassia Groep, Antes

Mw. D. de Jong

Onderzoeksartikel

Betrokkenheid en onbegrip in de ondersteuning door familie

Een kwalitatief onderzoek vanuit fenomenologische benadering naar de familiesteunbeleving van opgenomen patiënten met EPA

Achtergrond: Het is onduidelijk hoe opgenomen patiënten met EPA de ondersteuning door familie op hun herstel ervaren. Dit onderzoek geeft belevingen weer van opgenomen patiënten met EPA die ondersteuning ontvangen door familie. Hier is tot op heden weinig onderzoek naar gedaan. *Methode:* Kwalitatief onderzoek, de data zijn verzameld door zes (n=6) semigestructureerde interviews aan de hand van een topiclist. *Resultaten:* In totaal werden zes opgenomen patiënten met EPA geïnterviewd. Uit de data-analyse kwamen vier kernthema's naar voren; ondersteuning door familie, emotionele verbinding, kennis en schuld- en schaamtegevoelens. *Conclusie:* Dit onderzoek geeft vanuit de beleving van opgenomen patiënten met EPA de wens naar familieparticipatie, kennisvergroting van familie en aandacht voor schuld- en schaamtegevoelens weer.

Meesterproef VS ggz

Behandelen van een verslaving in combinatie met een eetstoornis

Deze gevalsbeschrijving betreft een 56-jarige vrouw, gediagnostiseerd met een stoornis in cannabisgebruik en anorexia-nervosa. Zij werd door haar huisarts aangemeld voor een gespecialiseerde ambulante behandeling binnen de verslavingszorg om abstinentie van cannabis te bereiken. De combinatie van een verslaving naast een eetstoornis bemoeilijkt de behandeling waardoor deze doelgroep met regelmaat géén of onvoldoende hulp ontvangt. Toepassing van de interventies 'presentiebenadering' en 'shared decisionmaking' zorgden voor een afname in functiestoornissen en een toename van de kwaliteit van leven bij de patiënte. Haar stemming verbeterde, lichamelijke klachten verminderden en haar sociale contacten namen toe waardoor de eenzaamheid afnam. Verpleegkundig diagnostisch gezien heeft de behandeling geresulteerd in een afname van risicovolgedrag voor de gezondheid door abstinentie van cannabis.

Parnassia Groep, Antes

Mw. K. van Holten

Onderzoeksartikel

Hulpverleners bejegening vanuit cliëntperspectief

Een kwantitatief onderzoek naar de herstelondersteunende attitude van de hulpverlener binnen de langdurige klinische geestelijke gezondheidszorg

Achtergrond: Bejegening en attitude van hulpverleners spelen een belangrijke rol in het bereiken van persoonlijk herstel bij cliënten met ernstig psychiatrische aandoeningen langdurig opgenomen in de psychiatrie. Herstelondersteunende bejegening leidt tot kortere opnameduur, kortere behandeling en cliënten hebben meer kennis over de eigen problematiek. *Doel:* Inzicht in de mate van herstelattitudes die als helpend worden ervaren om te komen tot persoonlijk herstel en de aanwezigheid hiervan binnen de langdurige klinische zorg van Antes. *Methodie:* Kwantitatief, descriptief onderzoek, naar herstelattitude bij hulpverleners volgens ervaringen van cliënten, middels een Nederlandse vragenlijst van de Recovery Promoting Relationships Scale. *Resultaten:* Bij benadering van 236 cliënten, was de respons 64 cliënten verdeeld over vier afdelingen. 68% vindt dat de attitude van de hulpverlener herstelondersteunend is. De hoogst gescoorde herstelattitude is 'respectvol behandelen', de laagst gescoorde betrof de 'vertrouwensrelatie'. Er is geen significant verschil is gevonden tussen de afdelingen. *Conclusie:* Positief labelen, perspectief bieden, en respect tonen, kwamen het sterkst naar voren als houdingsaspect bij de hulpverleners binnen de langdurige klinische zorg. Cliënten ervaren in mindere mate; het hebben van een vertrouwensrelatie, hulp bij het omgaan met de aandoening en herinnering aan wat al bereikt is. 68% van de onderzochte cliënten ervaart herstelattitude bij de hulpverlener.

Meesterproef VS ggz

Vertrouwen herwinnen

Suïcidaliteit en zelfbeschadigend gedrag onder jongeren kan een gevaarlijk probleem zijn, wat bij herhaaldelijke pogingen de kans op een dodelijke afloop vergroot. Overplaatsingen naar andere instellingen zorgen ervoor dat het gevoel van verbondenheid tussen jongere en hulpverlener beschadigd raakt. Hierdoor nemen spanningen toe, met als gevolg toename van zelfbeschadiging en suïcidepogingen. Het niet in behandeling komen door verlies van vertrouwen in hulpverlening is daarbij een ernstig probleem (Gezondheid en Wetenschap, 2015). Deze gevalsbeschrijving richt zich op welke wijze de verpleegkundige in opleiding tot specialist het vertrouwen kan herstellen en de behandelmotivatie positief kan beïnvloeden bij een opgenomen jongvolwassene die een verleden kent van negatieve behandelervaringen. Behandelinterventies gericht op het opbouwen van een therapeutische relatie middels de presentiebenadering (Baart, 2001) en het vergroten van de autonomie volgens het strengths model (Rapp & Goscha, 2014) hebben in deze gevalsbeschrijving geresulteerd in het bereiken van behandelmotivatie.

Parnassia Groep, Antes

Dhr. H.J.L. Akerboom

Onderzoeksartikel

Werken in de triade

Een kwalitatief onderzoek vanuit het familieperspectief naar de bevorderende en belemmerde factoren bij familieparticipatie

Achtergrond: Een nieuwe ontwikkeling binnen de langdurige zorg is Active Recovery Triad (ART), het werken in de triade (cliënt, familie, hulpverlener). Door een kwalitatief onderzoek uit te voeren heeft de onderzoeker geprobeerd inzichtelijk te maken wat de bevorderende en belemmerende factoren zijn bij de participatie van familie binnen de langdurige GGZ vanuit het perspectief van de familie. *Methode:* Het betreft een fenomenologisch onderzoek. De respondenten waren familieleden van cliënten die zijn opgenomen op afdeling waar gewerkt wordt met de ART methode. Onderzoeker heeft interviews afgenomen middels diepte interviews waar hij gebruik heeft gemaakt van topiclijst. De data zijn middels de methode van Colaizzi geanalyseerd. *Resultaten:* In totaal zijn vier respondenten geïnterviewd (N=4). Vanuit de data-analyse en de codering zijn drie thema's naar voren gekomen: familieparticipatie, aandacht voor familie en werken in de triade. Vervolgens kwamen uit deze thema's weer acht subthema's. Bij de subthema's werd beschreven of deze bevorderend of belemmerend zijn. *Conclusie:* Vanuit de respondenten kwam naar voren dat zij echt contact maken, empathie tonen, luisteren zij van essentieel belang achten bij familieparticipatie binnen ART. De relatie met de hulpverlener wordt gezien als zeer belangrijk. Als belemmerende factoren werd gezien het niet luisteren naar de familie en het grote verloop van behandelaren/hulpverleners.

Meesterproef VS ggz

Vier jaar hel

De gevolgen van PTSS bij een patiënt met schizofrenie

Het behandelen van een post traumatische stress stoornis (PTSS) bij patiënten met psychotische stoornissen is in ontwikkeling. Deze comorbiditeit heeft gevolgen voor het functioneren in het dagelijks leven van de patiënt. Het behandelen van psychische klachten en de gevolgen voor het dagelijks functioneren is bij uitstek het domein van de Verpleegkundig Specialist Geestelijke Gezondheidszorg (VS GGZ). Psychologische interventies zoals cognitieve gedragstherapie (CGT) en eye movement desensitization and reprocessing (EMDR) zijn bij patiënten met PTSS en psychotische stoornissen veilig en effectief. Deze gevalsbeschrijving gaat over Karel, een patiënt met schizofrenie. De Verpleegkundige in opleiding tot Specialist (vios) heeft zelfstandig bij Karel de diagnose PTSS gesteld en behandeling geïndiceerd en deels uitgevoerd. De behandeling bestond uit het voorschrijven van een antidepressivum (sertraline) en CGT. Om de patiënt verder optimaal te behandelen heeft de vios voorts EMDR geïndiceerd. Aanbeveling van deze gevalsbeschrijving is dat het uitvoeren van EMDR ook tot de competenties van een VS GGZ kan behoren.

Pro Persona

Mw. M.J. Brok

Onderzoeksartikel

Inzicht door inzage met ROM

Een mixed methods onderzoek naar cliëntervaringen met het zelf ontvangen van de Routine Outcome Monitoring (ROM) uitslagen en het effect hiervan op de ROM respons

Achtergrond: Er is weinig bekend over ervaringen van cliënten in de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) met het zelf ontvangen van hun eigen uitslagen uit ROM en het effect hiervan op de ROM respons. *Doel:* Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van cliëntervaringen met het zelf ontvangen van hun ROM uitslag. Daarnaast is het doel om het effect van de interventie op de ROM respons in kaart te brengen. *Methode:* Om inzicht te krijgen in ervaringen van cliënten met het ontvangen van hun eigen ROM uitslag, zijn semigestructureerd interviews afgenomen. Om de ROM respons in kaart te brengen werden de responscijfers van 2017 en 2018 met elkaar vergeleken en middels pre-posttest getoetst. *Resultaten:* Aan de hand van de kwalitatieve resultaten kan geconcludeerd worden dat de respondenten het zelf ontvangen van hun eigen ROM uitslag als positief hebben ervaren. Aan de hand van de kwantitatieve resultaten kan de voorlopige conclusie worden getrokken, dat het ontvangen van de ROM uitslag door cliënten zelf, niet bijdraagt aan het verhogen van de ROM respons. *Conclusie:* Door de cliënten zelf inzage te geven in hun ROM uitslag zou shared decision making (SDM) gefaciliteerd kunnen worden wat een positief effect op de inhoud van de behandeling zou kunnen geven.

Meesterproef VS ggz

Triple-problematiek & weerbaarheidstraining

Binnen deze gevalbeschrijving staat de verpleegkundige diagnostiek en behandeling van een 46-jarige man met triple-problematiek in een forensische psychiatrische afdeling centraal. Weerbaarheidstraining vanuit de Community Reinforcement Approach werd aangepast aan het verstandelijk niveau van de patiënt met behulp van rollenspellen. Het doel van deze behandeling was het vergroten van de weerbaarheid tegen het aanbod van alcohol in sociale situaties bij een patiënt met triple-problematiek. Het is de patiënt gelukt om gedurende de behandeling abstinente te blijven van alcoholgebruik ondanks het aanbod hiervan vanuit zijn omgeving. Verder onderzoek naar weerbaarheid bevorderende interventies bij triple-problematiek wordt aanbevolen om de samenhang tussen weerbaarheid en het risico op recidive verder in kaart te brengen. De behandeling van patiënten met triple-problematiek zal altijd op maat, vanuit holistisch oogpunt, moeten worden aangeboden. Een dergelijke behandeling sluit goed aan bij het functieprofiel van de breed opgeleide verpleegkundig specialist-GGZ.

Pro Persona

Mw. R. Bakker

Onderzoeksartikel

Werk werkt alleen met goede collega's

Een kwalitatief onderzoek naar factoren die van invloed zijn op de arbeidssatisfactie en het werkbehoud van mensen met een Ernstige Psychische Aandoening

Achtergrond: Het vinden en behouden van werk is voor mensen met EPA niet makkelijk. Er is nog weinig bekend over de invloed van werkgever en collega's op de arbeidssatisfactie en het baanbehoud van deze groep. *Doel:* Inzicht krijgen op welke wijze werkgever en collega's invloed hebben op de arbeidssatisfactie en baanbehoud. *Methodie:* Semi-gestructureerde interviews bij zeven cliënten van de chronische productgroep van de Basis-GGZ. De interviews zijn afgenomen aan de hand van een topiclijst en zijn gecodeerd en geanalyseerd met het programma Atlas TI 8. *Resultaten:* Uit de data-analyse komt het belang naar voren van het openlijk vertellen over psychische klachten op de werkplek. Het bespreekbaar maken van psychische klachten draagt bij aan een werkomgeving waarin rekening wordt gehouden met klachten en werkaanpassing. Dit lijkt van invloed te zijn op het werkplezier, verzuim en baanbehoud. Een steunend, sociaal contact met collega's lijkt de grootste succesfactor te zijn bij het ervaren van werkplezier. *Conclusie:* Om baanbehoud te vergroten dient de werkgever een faciliterende rol te hebben in het organiseren van frequente contactmomenten en het bieden van werkaanpassingen. Volgens de respondenten vervullen collega's een substantiële rol in de beleefde arbeidssatisfactie.

Meesterproef VS ggz

Proost, mijn vrouw is zwanger!

De integratie van motiverende gespreksvoering en cognitieve gedragstherapie bij een zeer matig gemotiveerde verslaafde patiënt met persoonlijkheidsproblematiek

Deze gevalsbeschrijving beschrijft het verpleegkundig diagnostische proces van een patiënt met ernstige middelenafhankelijkheid en persoonlijkheidsproblematiek, bij wie het niet eerder gelukt is om hem te motiveren tot behandeling. Om zijn verslaving te bekostigen pleegt hij uiteenlopende strafbare feiten en is er op diverse leefgebieden sprake van ontwrichting. Als patiënt hoort dat hij vader wordt, ontstaat er bij hem voor het eerst een twijfel over zijn alcohol en drugsgebruik. Door middel van de integratie van motiverende gespreksvoering en cognitieve gedragstherapie heeft de verpleegkundige in opleiding tot specialist de patiënt kunnen verleiden om de behandeling toch aan te gaan. Behandeling heeft geleid tot een afname van middelengebruik en patiënt werkte aan bijkomende problematiek.

Pro Persona

Mw. K.R. Hendriks

Onderzoeksartikel

Systematisch evalueren van de behandeling van borderline persoonlijkheidsstoornis

Een kwalitatief onderzoek naar de ervaringen van behandelaren met de systematische evaluatie van de behandeling van borderline persoonlijkheidsstoornissen

Achtergrond: De behandeling systematisch evalueren op de therapeutische relatie, afspraken en behandeldoelen en verwachtingen van de patiënt dragen bij aan minder drop-out, doelgerichtere en efficiëntere behandeling en kortere wachttijden. Pro Persona evalueert systematisch, op bovenstaande punten. In deze studie wordt onderzoek gedaan naar de ervaringen van zorgprofessionals met systematisch evalueren. *Doel:* Inventarisatie van ervaringen van zorgprofessionals binnen het zorgprogramma persoonlijkheidsstoornissen ten aanzien van de evaluatie van behandeling. *Methode:* Een kwalitatief fenomenologisch onderzoekdesign middels acht open interviews met een topiclijst als aide-mémoire. *Resultaten:* Participanten benoemen systematisch evalueren van de behandeling belangrijk en noodzakelijk te vinden. In de praktijk blijkt dit niet systematisch te gebeuren door praktische en organisatorische factoren, maar ook door inhoudelijke bezwaren. Thema's die naar voren kwamen waren functie, frequentie en planning van evalueren en gebrekkige input van professionals bij ontwikkeling van evaluatie. *Conclusie:* De participanten onderkennen het belang van systematisch evalueren van de behandeling. In de praktijk lukt het hen echter niet om dit systematisch te doen. Er wordt aanbevolen om professionals te betrekken bij het ontwikkelen van de werkinstructie, aandacht te hebben voor implementatie en borging en de planning door het secretariaat te laten doen. Tenslotte worden er aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

Meesterproef VS ggz

Baas in eigen buik

Ongewenste zwangerschap bij EPA

Deze gevalsoverzicht beschrijving betreft de 26-jarige Ava, bekend met schizofrenie en mid-delenmisbruik. Zij werd opgenomen met als doel om de psychotische ontregeling te stabiliseren en haar te onttrekken uit het loverboycircuit waarin zij zich bevond. Bij opname bleek zij zwanger en besloot ze deze zwangerschap af te breken. Zij onderging al eerder een abortus, heeft een dochter van vier die geboren is uit een ongewenste zwangerschap en gebruikt momenteel geen anticonceptie. Zorgbehoefte werden in kaart gebracht en middels verpleegkundige diagnostiek zijn de functionele beperkingen inzichtelijk gemaakt. Om het risico op een ongewenste zwangerschap te verkleinen is psycho-educatie gegeven, werd een signaleringsplan gemaakt en om Ava te bewegen richting vrouwenhulpverlening en verslavingszorg is motiverende gespreksvoering ingezet. Desondanks lukte het Ava niet om keuzes te maken die de kans op ongewenste zwangerschap verkleinen. Zolang er geen integrale behandeling wordt aangeboden, blijft de kans op herhaling aanwezig.

Pro Persona

Mw. A.J. de Groot

Onderzoeksartikel

De therapeutische relatie als voorspeller van afname van psychische symptomen bij mensen met EPA

Een verkennend onderzoek naar de invloed van de therapeutische relatie op de afname van psychische symptomen bij mensen met een ernstige psychische aandoening

Achtergrond: Ondanks de langdurige problematiek bij patiënten met een ernstige psychische aandoening (EPA) wordt gestreefd naar een effectieve behandeling. De therapeutische relatie (TR) is één van de factoren die daar invloed op heeft. Onduidelijk is wat de invloed is van de TR op de behandeluitkomst bij patiënten met EPA die in behandeling zijn bij multidisciplinaire teams. *Doel:* Een indicatie verkrijgen van de voorspellende waarde van de kwaliteit van de TR op de behandeluitkomst bij behandeling van mensen met EPA. *Method:* Kwantitatief correlatieel onderzoeksdesign. *Resultaten:* Er bleek geen samenhang tussen de TR, gemeten met de STAR bij patiënt en behandelaar, en de behandeluitkomst (gemeten met de OQ-45). Een onafhankelijke T-toets toonde aan dat er sprake was van selectieve uitval bij de groep die geen tweede meting had op de OQ-45 en STAR en de groep die niet dezelfde behandelaar had op de tweede meting. *Conclusie:* Dit onderzoek ging uit van de hypothese dat de kwaliteit van de TR voorspellend zou zijn voor de behandeluitkomst. De resultaten van dit onderzoek wijzen uit dat de kwaliteit van de TR niet voorspellend was voor de behandeluitkomst, dit gold zowel voor de TR beoordeeld door patiënten als beoordeeld door behandelaren.

Meesterproef VS ggz

Als niets werkt

Presentie bij weigeren behandeling

In deze gevalsbeschrijving staat Ida centraal. Ida weigerde vanuit haar psychose zowel haar psychiatrische als somatische behandeling. Er is weinig aandacht voor het ervaren lijden en de kwaliteit van leven bij chronisch psychotische patiënten die behandeling weigeren. Deze gevalsbeschrijving beschrijft hoe de inzet van de presentiebenadering in de behandeling dit lijden kan verlichten en de kwaliteit van leven kan verbeteren. Door inzet van de presentiebenadering verbeterde de therapeutische relatie en de samenwerking. Ida voelde zich gezien en gehoord, doordat ze haar verhaal kon vertellen. Zonder dwang in te zetten, kwam er ingang voor de behandeling. Ida liet de wondverzorging toe die nodig was voor de infectie aan haar rechterbeen. De kwaliteit van leven nam toe doordat Ida somatisch opknapte en haar psychisch lijden afnam. Behandelaren zouden zich meer moeten richten op de tevredenheid van patiënten en het verbeteren van de kwaliteit van leven in de behandeling van patiënten met schizofrenie.

Tactus Verslavingszorg

Mw. E.J.M. Haarman

Onderzoeksartikel
Vrijstelling

Meesterproef VS ggz

Dealen met LVB

Overvraging en verslaving

Deze gevalsbeschrijving gaat over een cliënte met ernstige verslavings- en antisociale gedragsproblemen. De verpleegkundige in opleiding tot specialist (vios) twijfelt aan de gestelde antisociale persoonlijkheidsstoornis (ASP) vanwege het vermoeden van een licht verstandelijke beperking (LVB). Gedegen diagnostiek resulteert in een LVB diagnose. De focus van deze gevalsbeschrijving ligt op de afstemming van de (verslavings) behandeling, de omgeving en de bejegening op de behoeften en het niveau van de cliënt. Overvraging en verslaving bleken in deze gevalsbeschrijving de oorzaak van haar antisociale gedrag.

Tactus Verslavingszorg

Mw. A. Hekman

Onderzoeksartikel

Waar rook is...

Kwalitatief onderzoek naar het rookgedrag van de klinisch opgenomen cliënt

Achtergrond: In de verslavingszorg wordt veel gerookt en zijn er maar weinig cliënten die zich tijdens verslavingsbehandeling ook richten op Stoppen Met Roken (SMR). Het bewustzijn groeit dat aanbieden van SMR-ondersteuning onderdeel van een (geïntegreerde) verslavingsbehandeling moet zijn. *Doel:* rookgedrag van cliënten en de Attitude, Sociale invloed en Eigen effectiviteit (ASE-) factoren die hierop van invloed zijn tijdens een klinische detoxificatie in beeld te brengen. Dit moet bijdragen aan meer verantwoorde en effectievere SMR-zorg, afgestemd op de behoeften van de opgenomen cliënt. *Methode:* een kwalitatief fenomenologisch onderzoek waarbij data werd verzameld in semigestructureerde focusgroepinterviews. Aan drie focusgroepen namen in totaal 15 participanten deel. *Conclusie:* Het rookgedrag van cliënten neemt fors toe gedurende een klinische opname. Als beïnvloedende factoren worden genoemd: verveling, craving, stress, spanning en onrustgevoelens; gezamenlijk roken met groepsgenoten; ontbreken van ondersteuning door hulpverleners en beperkt vertrouwen in eigen kunnen. Aanbevelingen: De ontwikkeling van een eenduidig rookbeleid, bespreken van SMR met iedere cliënt en het integreren van SMR in het persoonlijk behandelplan is nodig om effectieve SMR-zorg te kunnen bieden. De mogelijkheid tot een rookvrije klinische verslavingsbehandeling en een meer actieve rol van hulpverleners ten aanzien van SMR is wenselijk.

Meesterproef VS ggz

'Safety First'

Méér dan alleen een alcoholprobleem. Geïntegreerd behandelen van complexe verslaving en PTSS

In de verslavingszorg komt de moeilijk te behandelen combinatie verslaving en Posttraumatische Stresstoornis (PTSS) zeer vaak voor. De hoge prevalentie en de wisselwerking tussen beide stoornissen wordt regelmatig onderschat. Bij complexe verslavingsproblematiek bestaat het risico op onderdiagnostiek en eenzijdig, verslavingsgericht behandelen. Door onvoldoende stabiliteit en een beperkte draagkracht van cliënten wordt behandeling van verslaving én trauma vaak vermeden. In deze gevalsbeschrijving staat de geïntegreerde behandeling van een cliënte met hoog complexe verslavings- en PTSS problematiek centraal. Er is gekozen voor de methode Seeking Safety gezien de gunstige resultaten op de uitkomsten van zowel verslaving als PTSS. Seeking Safety is coping gericht, terugwinnen van veiligheid staat centraal. De behandeling leidt tot significante afname van alcoholgebruik en PTSS-symptomen en kan als eerste stap richting gefaseerde traumabehandeling worden gezien. Structurele screening en diagnostiek naar comorbide PTSS bij alle cliënten in de verslavingszorg wordt geadviseerd.

Yulius

Mw. L.M. Lankreijer

Een beproefde methode?

Een quasi-experimenteel onderzoek naar de behandel-effecten van het behandelprogramma 'Stap voor stap, hap voor hap' bij kinderen met ASS en eetproblemen

Achtergrond: Kinderen met autismespectrumstoornissen (ASS) hebben een verhoogde kans op de ontwikkeling van eetproblemen. Voedselselectiviteit is hierbij het meest voorkomende eetprobleem. De impact die dit heeft op zowel kind als gezin pleit voor professionele behandeling. *Doel:* Het doel is inzichtelijk te krijgen in hoeverre het volgen van het behandelprogramma 'Stap voor stap, hap voor hap' verbeteringen geeft op de mate van voedselselectiviteit en maaltijdgerelateerde gedragsproblemen bij kinderen met ASS. Daarnaast wordt onderzocht of het volgen van het behandelprogramma ouderlijke stress vermindert. *Methode:* Het betreft een kwantitatief interventieonderzoek zonder controlegroep en randomisatie waarbij met de meetinstrumenten BAMBI-NL en NOSIK een voor- en nameting wordt verricht bij ouders van kinderen met ASS en voedselselectiviteit. *Resultaten:* Vooral nog onderpowered (n=6) wijzen resultaten in positieve richting wat betreft de voedselselectiviteit en maaltijdgerelateerde gedragsproblemen. Hoewel niet statistisch significant zijn hierop consistente verbeteringen gemeten. De ouderlijke stress ontwikkelde zich niet naar verwachting. Deze was bij aanvang hoog en nam licht toe. *Conclusie:* Gevonden resultaten zijn hoopvolle aanwijzingen dat het behandelprogramma 'Stap voor stap, hap voor hap' een legitieme plaats verdient binnen het behandel aanbod van eetproblemen bij kinderen met ASS. Dit onderzoek wordt gecontinueerd met een follow-up en tot voldoende power is bereikt.

Meesterproef VS ggz

Suïcidaal gedrag verminderen met andere behandel focus

In Nederland stierven in 2017 tweemaal zoveel adolescenten tussen de vijftien en twintig jaar door zelfdoding als door verkeersongevallen. Naast negatieve jeugd-ervaringen en bepaalde persoonskenmerken is bij suïcidaal gedrag vaak sprake van psychiatrische comorbiditeit. Persoonlijkheidsstoornissen, zoals de borderline-persoonlijkheidsstoornis (BPS), geven vaak hoge lijdensdruk die gepaard kan gaan met suïcidaal gedrag. Echter, een comorbide psychotische stoornis verhoogt deze lijdensdruk en daarmee ook het risico op suïcidaal gedrag. Deze dient daarom adequaat gediagnosticeerd en behandeld te worden. Deze casusbeschrijving illustreert de zoektocht naar verpleegkundige behandelinterventies tijdens de crisisopname van een suïcidale adolescente met een BPS bij wie onderliggend sprake bleek van een psychotische stoornis. De behandel focus verlegde zich naar het bestrijden van de psychose en naar minder nadruk op eigen verantwoordelijkheid, wat in de praktijk doorgaans wordt nagestreefd bij cliënten met een BPS. Ook de ouders werden betrokken en een belangrijk onderdeel van de behandeling gemaakt.

Yulius

Dhr. P.P. van Keulen

Onderzoeksartikel

E-health bij depressie: klaar voor of klaar mee?

Achtergrond: E-health in combinatie met face-to-face zorg (blended behandeling) aan patiënten in de gespecialiseerde GGZ is bewezen effectief bij depressie. Toch stopt bij GGZ-Yulius méér dan 50 procent voortijdig. *Doel:* Met dit kwalitatief onderzoek komt er inzicht in de beweegredenen die patiënten hebben om voortijdig te stoppen met e-health. Tevens komt er inzicht hoe e-health ervaren wordt en wat bevorderend is om interventies via e-health in de vorm van blended behandeling te gebruiken. *Methode:* Semigestructureerde interviews werden afgenomen bij zes deelnemers aan de hand van een topiclist. *Resultaten:* Vijf thema's zijn geïdentificeerd: aanmeld- en inlogproblemen, beperkingen van de applicatie, e-health belastend tijdens depressie, rol van de behandelaar, niet ondersteunend voor de hulpvraag. *Conclusie:* In de huidige vorm heeft e-health geen plek in het behandel aanbod en is het niet aansprekend voor deelnemers met depressie om een blended behandeling op de poli van Yulius te beginnen en af te maken. *Aanbevelingen:* Starten van vervolgonderzoek naar de motivatie van behandelaren, het herijken van de visie op het gebruik van e-health. Bij een vernieuwd implementatietraject wordt de inzet van ervaringsdeskundigheid aanbevolen en er dient rekening gehouden te worden met de mate van depressie bij het gebruik van e-health.

Meesterproef VS ggz

Bipolaire-I stoornis: stabiel zonder medicatie?

Een bipolaire-I stoornis is een ernstige chronische psychiatrische aandoening met een grote impact op het dagelijks leven. Medicatie wordt vanuit de richtlijn bipolaire stoornissen geadviseerd, ook als patiënten stabiel zijn. In deze gevalsbeschrijving staat een patiënt centraal die er voor kiest om geen onderhoudsmedicatie te gebruiken. Onderzocht en beschreven wordt onder welke voorwaarden en condities er afgeweken kan worden van de richtlijn. Uit deze gevalsbeschrijving blijkt dat stoppen met farmacotherapie én stabiel blijven mogelijk is. Van belang is een stabiele behandel- en werkrelatie met patiënt en netwerk. Ook zijn frequente contactmomenten nodig om het effect van géén medicatie in te schatten. Interventies die ingezet werden zijn psycho-educatie, het bevorderen van zelfmanagement, zelfregistratie-activiteiten en het gebruik van een signaleringsplan. Het gaat in deze gevalsbeschrijving om het ondersteunen van de patiënt bij het leren omgaan met de gevolgen van ziekte, hét kennisterrein van de verpleegkundig specialist GGZ.

Yulius

Mw. M. Heikens

Onderzoeksartikel

Signaleringsplannen nader bekeken

Een kwantitatief beschrijvend en correlatieel onderzoek naar het verband tussen de kwaliteit van signaleringsplannen en de frequentie en aard van de crisiscontacten van patiënten die behandeld worden binnen FACT-teams

Achtergrond: Patiënten met ernstige psychische aandoeningen (EPA) gebruiken een signaleringsplan waarin wordt beschreven wat de symptomen en alarmsignalen zijn die kunnen wijzen op een terugval in klachten. Ook wordt beschreven welke acties er ondernomen moeten worden om terugval in hun klachten te voorkomen. *Doel:* Aantonen of er een relatie is tussen de kwaliteit van een signaleringsplan en het aantal crisiscontacten. *Method:* Het betreft een kwantitatief correlatieel onderzoek binnen Yulius waarbij 207 dossiers retrospectief zijn bekeken op het verband tussen de kwaliteit van de opgestelde signaleringsplannen en de frequentie en aard van de crisiscontacten. *Resultaten:* Er is geen significant verband gevonden tussen het totaal aan crisiscontacten en de totaalscore van de checklist ($r = .146$, $p = .155$). *Conclusie:* De kwaliteit van de beoordeelde signaleringsplannen scoort dermate laag dat er geen uitspraak gedaan kan worden over een mogelijk verband tussen de specificiteit en geïndividualiseerdheid van een signaleringsplan en de frequentie en aard van de crisiscontacten. De belangrijkste aanbeveling is dat een signaleringsplan moet worden opgesteld door een ambulante behandelaar, geschoold in het modelgetrouw opstellen van een signaleringsplan, die nauw en langdurig is betrokken bij een patiënt.

Meesterproef VS ggz

Doodswens of depressie bij kanker?

Overvraging en verslaving

In deze gevalsbeschrijving is aan de hand van de casus van een 76-jarige vrouw bekeken, in hoeverre depressieve klachten en Mild Cognitive Impairment een rol spelen in het weigeren van verdere behandeling bij kanker en welke interventies van de verpleegkundig specialist GGZ kunnen bijdragen bij het nemen van het juiste besluit. Het weigeren van verdere behandeling kan samenhangen met hoge leeftijd (> 75 jaar), beperkingen door ernstige lichamelijke aandoeningen en het voorkomen van een psychiatrische diagnose. In gesprek met patiënte over wat zij belangrijk vindt en van de rest van haar leven verwacht, werd duidelijk dat verdere somatische behandeling voor haar geen meerwaarde had en kreeg haar emotioneel welbevinden een centrale plek in de behandeling. Patiënten met Mild Cognitive Impairment kunnen veelal nog goed meedenken over behandelingsbeslissingen. Kwalitatief onderzoek naar onderliggende factoren bij het weigeren van verdere behandeling wordt aanbevolen en kan bijdragen aan een betere besluitvorming.

GGZ inGeest

Mw. E. van den Brink

Onderzoeksartikel

Langs de lijn

Kwalitatief onderzoek naar zorgbehoeften van mensen met zwakbegaafdheid en een psychiatrische aandoening

Achtergrond: Zwakbegaafden hebben meer moeite om in eigen zorgbehoefte te voorzien en hulpbronnen in te schakelen. GGZ behandelaren ervaren aansluiting vinden bij deze doelgroep als moeizaam. Wanneer zorgbehoeften niet worden gezien en passende ondersteuning wordt geboden, heeft dit grote gevolgen. Het is in kaart gebracht welke zorgbehoeften veel voorkomen, maar het is onduidelijk wat dit voor de doelgroep zelf betekent. *Doel:* Het doel van dit onderzoek is inzicht verkrijgen in de eigen omschrijving en beleving van zorgbehoeften van mensen met een zwakbegaafdheid en psychiatrische stoornis. De resultaten van het onderzoek helpen hulpverleners om een inschatting te maken van (mogelijke) aanwezige hulpvragen. *Methode:* Het betreft een fenomenologisch onderzoeksdesign onder vier respondenten. Data zijn verzameld door diepte-interviews aan de hand van een topiclijst. *Resultaat:* De respondenten noemen drie belangrijke thema's waar professionals in moeten voorzien. Dit zijn: het aanbieden van contact, structuur en bevestiging. *Conclusie:* Zorgbehoeften zijn meer dan een opsomming van hulpvragen. Begeleiders vormen een belangrijke schakel wanneer het gaat om ervaren beperkingen in het dagelijks leven te vertalen naar een hulpvraag. Scholing om zwakbegaafdheid sneller te herkennen wordt aanbevolen alsook verder onderzoek naar zorgbehoeften bij deze doelgroep en de implicaties hiervan.

Meesterproef VS ggz

Weten wat je moet valideren in DGT

In dialectische gedragstherapie (DGT) wordt validatie beschouwd als de belangrijkste behandelstrategie om te komen tot acceptatie van de werkelijkheid zoals deze is, acceptatie leidt tot verandering. De patiënte in deze gevalbeschrijving is gediagnosticeerd met een borderline persoonlijkheidsstoornis (BPS) echter zij herkent zich niet in de gestelde diagnose. Patiënte bleef ambivalent, had weinig vertrouwen in verbetering en behandelingsresultaten bleven achter. Door de focus sterker te richten op concreet probleemgedrag met behulp van de ICF en door een functie- en betekenisanalyse te maken, ontstond een voor patiënte herkenbaar patroon van de kern en reikwijdte van de problemen. Daadwerkelijke validatie kan pas bereikt worden als echt begrepen wordt hoe het lijden van een patiënt ontstaat en in stand wordt gehouden.

Onderzoeksartikel

Angst voor ECT

Een prospectieve klinische studie met meerdere meetmomenten naar het beloop van angst voor Elektroconvulsieve Therapie (ECT) van de patiënt

Achtergrond: Electroconvulsie Therapie is een effectieve behandeling bij depressieve patiënten. Behandeluital is een reden van het niet in remissie geraken van een depressie, angst is een oorzaak. Inzicht in het beloop van de mate van angst van patiënten maakt onderzoek naar behandelverbetering mogelijk. De onderzoeksvraag; wat is het beloop van de mate van angst van patiënten die een ECT-behandeltraject krijgen? *Methode:* Een prospectieve, niet-experimenteel, beschrijvend onderzoek over vier meetmomenten naar de aanwezigheid en het beloop van angst bij patiënten gedurende het ECT-behandeltraject met de VAS-ECT. De patiënten waren meerderjarig en hadden een depressie. *Resultaten:* Er is bij 17 patiënten data verzameld. Er is mogelijk een verschil tussen de groepen die eerder en niet eerder ECT hebben gehad in de mate van angst. De prevalentie van angst voor ECT in de onderzochte populatie was 47%, bij een mediaan van 33 op de VAS-ECT, mogelijk verschilt dit met de subgroepen wel en niet eerder ECT; mediaan 30 versus 41; $p=0,102$. *Conclusie:* Er zijn onvoldoende participanten geïncludeerd om conclusies te kunnen ontleen aan de data. Wel is zichtbaar dat angst een veelvoorkomend gegeven is bij ECT-patiënten. Eerder ECT lijkt de angst te beïnvloeden, het is onduidelijk of specifieke interventies als voorlichting de angst kan reduceren.

Meesterproef VS ggz

Een doodswens op oudere leeftijd; etiologie als sleutel

Verschillende factoren, zoals het verouderingsproces en verminderde kwaliteit van leven, spelen een rol bij het ontstaan van stress, kwetsbaarheid en het gevoel van wanhoop op oudere leeftijd. Dit kan leiden tot een doodswens. Diagnostiek naar en behandeling van onderliggende sociaalpsychologische problematiek is noodzakelijk, evenals de behandeling van psychiatrische klachten. Deze gevalsbeschrijving laat zien hoe een verpleegkundig specialist GGZ, als behandelverantwoordelijke in een FACT-team, diagnostiek en behandeling uitvoert van een oudere patiënt met een doodswens. Door een integratieve benadering werd afname van klachten gerealiseerd door farmacotherapie en het monitoren van klachten en symptomen, maar ook door gebruik te maken van een behandelplan gebaseerd op het bio-psycho-sociaal model, onderbouwd met verpleegkundig wetenschappelijke kennis. Door aandacht te besteden aan de etiologie en het patroon te begrijpen, verdween de doodswens van patiënt en namen de andere klachten sterk af. Deze studie is een voorbeeld van de verpleegkundig specialist GGZ als zelfstandig bevoegd behandelaar.

GGZ inGeest

Dhr. A.J. van der Molen

Onderzoeksartikel
Vrijstelling

Meesterproef VS ggz

Comorbiditeit: een kwestie van focus bepalen

Deze gevalsbeschrijving bespreekt de diagnostiek en behandeling van Ricardo, een 26-jarige man met zwakbegaafdheid, autisme en angst- en panieklachten, door de verpleegkundige-in-opleiding-tot-specialist (vios). Internationale literatuur toont aan dat er overlap is tussen symptomen van deze stoornissen. Het gevolg kan vertroebeling, interferentie en soms overschatting van comorbide stoornissen zijn in de diagnostiek en behandeling van deze stoornissen. Het beïnvloedt de ernst van de stoornissen. In diagnostiek en behandeling dient hier rekening mee te worden gehouden door multidimensionale diagnostiek en behandeling in te zetten. CGT en exposurebehandeling, aangepast aan autisme en verstandelijke beperking, is ingezet om angst- en panieklachten te behandelen om het dagelijks functioneren te verbeteren. Door de behandeling gaat Ricardo weer zelfstandig naar buiten, is angst- en paniek onder controle gekomen en verbeterde zijn zelfredzaamheid. Er is geen standaardbehandeling voor deze comorbide problematiek, waardoor met een combinatie van richtlijnen een gepersonaliseerde behandeling wordt opgezet.

Drop-out van psychotherapeutische behandelingen voor persoonlijkheidsstoornissen is een veelvoorkomend probleem dat geassocieerd is met slechtere gezondheidssuitkomsten. Het voorkomen van drop-out is een belangrijk onderdeel van de verpleegkundig specialistische verantwoordelijkheid. Er gaat weinig aandacht naar factoren gerelateerd aan het zorgaanbod die bijdragen aan drop-out. Deze gevalsbeschrijving onderzoekt juist deze factoren bij het drop-out raken van een zwangere patiënte uit dialectische gedragstherapie (DGT). Gebrek aan adherentie aan het DGT-model en het bestaan van wachtlijsten en barrières tussen teams komen naar voren als factoren die het klinisch redeneren en handelen negatief hebben beïnvloed, en zo bij hebben gedragen aan de drop-out. Verpleegkundig specialisten kunnen vanuit hun rol als coach en innovator bijdragen aan het structureel verbeteren van deze factoren.

GGZ inGeest

Mw. W. Langedijk

Onderzoeksartikel
Vrijstelling

Meesterproef VS ggz
Werken met depressie

Depressie is een veel voorkomende psychische aandoening. Er bestaan diverse risicofactoren voor de ontwikkeling van een depressie. Werk en depressie wordt in de literatuur toenemend met elkaar in verband gebracht. Factoren op het werk die in relatie staan tot het krijgen van een depressie zijn: pesten, werkdruk en een gebrek aan steun van collega's. Persoonlijke factoren spelen ook een rol, zoals: perfectionisme, weinig zelfvertrouwen en conflictvermijding. De evidence-based behandeling volgens de Nederlandse richtlijn voor depressie besteedt weinig aandacht aan de factor werk in de diagnostiek en behandeling binnen de geestelijke gezondheidszorg. In dit artikel wordt met een gevalsbeschrijving geïllustreerd hoe werk onderdeel kan zijn van de diagnostiek en behandeling van depressie. Door het toepassen van cognitieve gedragstherapie, toegespitst op werksituaties, namen de klachten af. De verpleegkundig specialist is door het generalistische karakter van de functie en de aandacht voor functioneren een uitermate geschikte beroepsbeoefenaar voor de behandeling van deze problematiek.

